ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
VERICA TRSTENJAK
της 8ης Σεπτεμβρίου 2009 [1]

Πίνακας περιεχομένων

I — Εισαγωγή . . . . . I - 11309

II — Το νομοθετικό πλαίσιο . . . . . I - 11309

A — Το κοινοτικό δίκαιο . . . . . I - 11309

B — Το εθνικό δίκαιο . . . . . I - 11310

III — Τα πραγματικά περιστατικά και η αίτηση για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως I - 11311

A — Τα πραγματικά περιστατικά . . . . . I - 11311

B — Η πρώτη αίτηση για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως και η απόφαση O'Byrne . . . . . I - 11312

Γ — Η αίτηση του House of Lords για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως . . . I - 11313

IV — Η ενώπιον του Δικαστηρίου διαδικασία . . . . . I - 11314

V — Οι ισχυρισμοί των διαδίκων . . . . . I - 11314

VI — Νομική εκτίμηση . . . . . I - 11315

A — Πρώτη αίτηση για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως και απόφαση O'Byrne . . . . . I - 11316

1. Πρώτο προδικαστικό ερώτημα: Χρονικό σημείο θέσεως προϊόντος σε κυκλοφορία . . . . . I - 11316

2. Ανάλυση της απαντήσεως του Δικαστηρίου στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα . . . . . I - 11316

α) Η πολυεπίπεδη έννοια του παραγωγού κατά το άρθρο 3 της οδηγίας 85/374 . . . . . I - 11317

β) Χρονική αφετηρία της παραγραφής κατά το άρθρο 11 της οδηγίας 85/374 υπό το πρίσμα της λειτουργικής ερμηνείας της έννοιας του παραγωγού . . . . . I - 11319

1 — Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γερμανική.

3. Δεύτερο και τρίτο προδικαστικό ερώτημα: Εμπλοκή ενός παραγωγού σε εκκρεμή διαδικασία μέσω της υποκαταστάσεως εναγομένου . . . . . I - 11323

4. Ανάλυση της απαντήσεως του Δικαστηρίου επί του δεύτερου και του τρίτου προδικαστικού ερωτήματος . . . . . I - 11324

Β — Η αίτηση του House of Lords για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως . . . I - 11325

1. Εισαγωγικές παρατηρήσεις . . . . . I - 11325

2. Αδύνατη η υποκατάσταση εναγομένου σε βάρος παραγωγού μετά την εκπνοή της προθεσμίας παραγραφής του άρθρου 11 της οδηγίας 85/374 . . I - 11326

3. Ανάλυση των αρχών του συλλογισμού του προδικαστικού ερωτήματος του House of Lords και των συνεπειών τους για την εφαρμογή της οδηγίας 85/374 . . . . . I - 11330

α) Η παραγραφή του άρθρου 11 της οδηγίας 85/374 και η υποκατάσταση εναγομένου πριν την εκπνοή αυτής της προθεσμίας παραγραφής . . . . I - 11330

i) Η διαδρομή της προθεσμίας παραγραφής κατά το άρθρο 11 της οδηγίας 85/374 σε μία περίπτωση όπως αυτή της διαφοράς της κύριας δίκης . . . . . I - 11330

ii) Δυνατότητα υποκαταστάσεως διαδίκου εις βάρος του παραγωγού πριν την εκπνοή της προθεσμίας παραγραφής κατά το άρθρο 11 της οδηγίας 85/374 . . . . . I - 11332

β) Οι συνέπειες του χαρακτηρισμού ενός προμηθευτή ως παραγωγού κατά την έννοια του άρθρου 3 της οδηγίας 85/374 . . . . . I - 11333

i) Ο χαρακτηρισμός ενός προμηθευτή ως παραγωγού, κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, πρώτη φράση ή του άρθρου 3, παράγραφος 3, της οδηγίας 85/374 . . . . . I - 11333

ii) Οι συνέπειες του χαρακτηρισμού προμηθευτή ως παραγωγού κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, πρώτη φράση ή του άρθρου 3, παράγραφος 3, της οδηγίας 85/374 . . . . . I - 11335

4. Σύνοψη . . . . . I - 11338

VII — Πρόταση . . . . . I - 11338

I — Εισαγωγή

1. Η υπό κρίση αίτηση του House of Lords για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 11 της οδηγίας 85/374/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 25ης Ιουλίου 1985, για την προσέγγιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών σε θέματα ευθύνης λόγω ελαττωματικών προϊόντων [2]. Το αιτούν δικαστήριο ζητεί, ιδίως, από το Δικαστήριο διευκρινίσεις ως προς το αν και υπό ποιες προϋποθέσεις είναι δυνατόν ο παραγωγός ενός προϊόντος να εμπλακεί, μέσω υποκαταστάσεως διαδίκου, ως εναγόμενος σε διαδικασία στην οποία ο ζημιωθείς άσκησε εκ πλάνης τις αξιώσεις που του παρέχει η εν λόγω οδηγία κατά ενός προμηθευτή του προϊόντος, όταν η διαδικασία αυτή έχει κινηθεί πριν την εκπνοή της δεκαετούς προθεσμίας παραγραφής που προβλέπει το άρθρο 11 της οδηγίας 85/374, το αίτημα όμως για υποκατάσταση του εναγομένου υποβλήθηκε το πρώτον μετά την εκπνοή αυτής της δεκαετούς προθεσμίας.

2. Η εν λόγω αίτηση για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως χαρακτηρίζεται από την ιδιαιτερότητα ότι αυτό το προδικαστικό ερώτημα –έστω και με διαφορετική διατύπωση– υποβλήθηκε ήδη μια πρώτη φορά από το High Court of Justice (England & Wales), Queen's Bench Division, ως δικαστήριο προηγούμενου βαθμού στην ίδια διαφορά, στο Δικαστήριο, το οποίο απάντησε με την απόφαση της 9ης Φεβρουαρίου 2006, O'Byrne [3]. Το House of Lords, επειδή είχε, ως αναιρετικό δικαστήριο στη διαφορά αυτή, αμφιβολίες ως προς την ακριβή έκταση εφαρμογής της λύσεως που έδωσε το Δικαστήριο, υπέβαλε το ερώτημα αυτό, ζητώντας από το Δικαστήριο την έκδοση νέας προδικαστικής αποφάσεως.

II — Το νομοθετικό πλαίσιο

Α — *Το κοινοτικό δίκαιο*

3. Η οδηγία προβλέπει, στο άρθρο της 1, ότι «[ο] παραγωγός ευθύνεται για κάθε ζημία που οφείλεται σε ελάττωμα του προϊόντος του».

4. Το άρθρο 3 της οδηγίας 85/374 έχει ως εξής:

«1. Ως "παραγωγός" θεωρείται ο κατασκευαστής ενός τελικού προϊόντος, ο παραγωγός κάθε πρώτης ύλης ή ο κατασκευαστής ενός συστατικού καθώς και κάθε πρόσωπο που εμφανίζεται ως παραγωγός του προϊόντος, επιθέτοντας σε αυτό την επωνυμία, το σήμα ή κάθε άλλο διακριτικό του σημείο.

[…]

2 — ΕΕ L 210, σ. 29.
3 — Απόφαση της 9ης Φεβρουαρίου 2006, C-127/04, O'Byrne (Συλλογή 2006, σ. I-1313).

3. Εάν είναι αδύνατο να προσδιοριστεί η ταυτότητα του παραγωγού, κάθε προμηθευτής του προϊόντος θα θεωρείται ως παραγωγός του, εκτός αν ενημερώσει τον ζημιωθέντα, εντός εύλογης προθεσμίας, σχετικά με την ταυτότητα του παραγωγού ή εκείνου που του προμήθευσε το προϊόν. Το ίδιο ισχύει, όταν πρόκειται για εισαγόμενο προϊόν, εάν η ταυτότητα του εισαγωγέα, όπως την αναφέρει η παράγραφος 2, δεν αναγράφεται στο προϊόν, ακόμα και εάν αναφέρεται η επωνυμία του παραγωγού.»

5. Το άρθρο 11 της οδηγίας 85/374 ορίζει τα εξής:

«Τα κράτη μέλη θα λάβουν νομοθετικά μέτρα, ώστε τα δικαιώματα, που η οδηγία αυτή παρέχει στον ζημιωθέντα, να παραγράφονται μετά πάροδο δέκα ετών, από την ημερομηνία κατά την οποία ο παραγωγός έθεσε σε κυκλοφορία το συγκεκριμένο προϊόν που προξένησε τη ζημία, εκτός εάν, στο μεταξύ, ο ζημιωθείς στράφηκε δικαστικά κατά του παραγωγού.»

Β — *Το εθνικό δίκαιο*

6. Η οδηγία 85/374 μεταφέρθηκε στο εσωτερικό δίκαιο του Ηνωμένου Βασιλείου με το πρώτο μέρος του νόμου του 1987 περί προστασίας των καταναλωτών (Consumer Protection Act 1987), που τέθηκε σε ισχύ την 1η Μαρτίου 1988.

7. Εξάλλου, ο νόμος αυτός πρόσθεσε στον περί παραγραφής νόμο του 1980 (Limitation Act 1980) ένα νέο άρθρο 11 Α, του οποίου η παράγραφος 3 ορίζει:

«Αγωγή δυνάμει του άρθρου αυτού δεν μπορεί να ασκηθεί μετά την πάροδο δεκαετούς προθεσμίας από την κρίσιμη ημερομηνία […]· η παρούσα παράγραφος επιφέρει παραγραφή της αξιώσεως κατά την εκπνοή της ως άνω δεκαετούς προθεσμίας, και μάλιστα ανεξαρτήτως αν η αξίωση αυτή είναι ληξιπρόθεσμη ή όχι, ή έχουν αρχίσει να τρέχουν οι προθεσμίες που προβλέπουν οι ακόλουθες διατάξεις του παρόντος νόμου.»

8. Σύμφωνα με το άρθρο 35 του Limitation Act 1980 απαγορεύεται, κατ' αρχήν, η υποκατάσταση εναγομένου από άλλον στο πλαίσιο εκκρεμούς διαδικασίας μετά την εκπνοή της προθεσμίας παραγραφής. Εντούτοις, δικονομικές διατάξεις μπορούν, κατ' εξαίρεση, να παρέχουν στα δικαστήρια την εξουσία να επιτρέπουν μια τέτοια υποκατάσταση διαδίκου μετά την εκπνοή της προθεσμίας παραγραφής.

9. Το άρθρο 19.5(3)(α) των Civil Procedures Rules θεσπίζει μια τέτοια δυνατότητα υποκαταστάσεως διαδίκου μετά την εκπνοή της προθεσμίας παραγραφής σε περίπτωση που η αγωγή εκ πλάνης ασκήθηκε κατά λάθος προσώπου. Τα εθνικά δικαστήρια διαθέτουν ευρεία διακριτική ευχέρεια για την εφαρμογή της διατάξεως αυτής. Κατά την άσκησή της λαμβάνουν υπόψη το γεγονός ότι ο εναγόμενος χάνει την απαλλακτική ενέργεια της παραγραφής, με αποτέλεσμα το αίτημα υποκαταστάσεως του εναγομένου από άλλον να γίνεται δεκτό, ακόμη και όταν

πληρούνται όλες οι προϋποθέσεις που αφορούν τα πραγματικά περιστατικά, μόνον εφόσον η αποδοχή του αιτήματος παρίσταται δίκαιη, λαμβανομένων υπόψη των συνθηκών της συγκεκριμένης υποθέσεως.

III — Τα πραγματικά περιστατικά και η αίτηση για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως

Α — *Τα πραγματικά περιστατικά*

10. Ο αναιρεσίβλητος της κύριας δίκης εμβολιάστηκε, όταν ήταν παιδί, με εμβόλιο HIB σε ιατρείο ευρισκόμενο στο Ηνωμένο Βασίλειο· παραγωγός του εμβολίου ήταν η Pasteur Mérieux Sérums et Vaccins SA, γαλλική εταιρία, η οποία μετονομάσθηκε ακολούθως σε Aventis Pasteur SA (στο εξής: APSA). Διανομέας του εμβολίου στο Ηνωμένο Βασίλειο ήταν η αγγλική εταιρία Mérieux UK Limited, κατά 100 % θυγατρική της APSA. Το 1994 η APSA ίδρυσε κοινοπραξία με την εταιρία Merck Inc. Η Mérieux UK Limited μετατράπηκε σε θυγατρική εταιρία της κοινοπραξίας αυτής και μετονομάσθηκε ακολούθως σε Aventis Pasteur MSD (στο εξής: APMSD).

11. Το χορηγηθέν στον αναιρεσίβλητο εμβόλιο ανήκε σε μια παρτίδα εμβολίων του εμβολίου HIB που απέστειλε η APSA στις 18 Σεπτεμβρίου 1992 στην APMSD. Η παρτίδα αυτή παρελήφθη στις 22 Σεπτεμβρίου 1992 από την APMSD, η οποία εξόφλησε προσηκόντως στην APSA το εκδοθέν σχετικώς τιμολόγιο.

12. Σε άγνωστη ημερομηνία, η οποία όμως τοποθετείται πιθανώς στα τέλη Σεπτεμβρίου ή στις αρχές Οκτωβρίου του 1992, η APMSD πώλησε μέρος της εν λόγω παρτίδας, στην οποία συμπεριλαμβανόταν το εμβόλιο που χορηγήθηκε στον αναιρεσίβλητο, στο Department of Health (Υπουργείο Υγείας) και το παρέδωσε σε ένα νοσοκομείο που ορίστηκε από το Department of Health, το οποίο στη συνέχεια προμήθευσε το εμβόλιο σε ένα ιατρείο, στο οποίο εμβολιάστηκε στις 3 Νοεμβρίου 1992 ο αναιρεσίβλητος.

13. Στη συνέχεια, ο αναιρεσίβλητος υπέστη σοβαρή εγκεφαλική βλάβη. Διατείνεται ότι η βλάβη αυτή προήλθε από το εμβόλιο το οποίο ήταν ελαττωματικό.

14. Ο αναιρεσίβλητος άσκησε αγωγή κατά της APMSD στις 2 Νοεμβρίου 2000. Με το δικόγραφο των προτάσεών του, το οποίο επιδόθηκε την 1η Αυγούστου 2001, ο αναιρεσίβλητος ισχυρίστηκε ότι η APMSD παρήγαγε το εμβόλιο, το οποίο ήταν ελαττωματικό. Με τις προτάσεις που κατέθεσε προς αντίκρουση της αγωγής, οι οποίες επιδόθηκαν στις 29 Νοεμβρίου 2001, η APMSD

αντέτεινε ότι ήταν απλώς η διανομέας του εμβολίου που χορηγήθηκε στον αναιρεσίβλητο. Στις 17 Απριλίου 2002, απαντώντας σε σχετικό αίτημα, η APMSD υπέδειξε ως παραγωγό την Pasteur Mérieux Sérums et Vaccins SA.

15. Στις 16 Οκτωβρίου 2002, ο αναιρεσίβλητος άσκησε αυτοτελή αγωγή κατά της APSA, ζητώντας αποζημίωση, ισχυριζόμενος ότι η APSA ήταν η παραγωγός του εμβολίου. Στο πλαίσιο της δεύτερης αυτής δίκης, η APSA παραδέχθηκε ότι ήταν η παραγωγός του εμβολίου, αλλά ισχυρίστηκε ότι η αγωγή εναντίον της έχει παραγραφεί. Το προϊόν τέθηκε σε κυκλοφορία στις 18 Σεπτεμβρίου 1992, με την αποστολή του στην APMSD, η οποία το παρέλαβε στις 22 Σεπτεμβρίου 1992. Η δεκαετής προθεσμία παραγραφής του άρθρου 11A(3) του Limitation Act 1980 συμπληρώθηκε, συνεπώς, το αργότερο στις 22 Σεπτεμβρίου 2002.

16. Εκτός της κινήσεως αυτής της νέας διαδικασίας κατά της APSA, ο αναιρεσίβλητος ζήτησε στις 10 Μαρτίου 2003, στο πλαίσιο της πρώτης διαδικασίας κατά της APMSD, να διαταχθεί η υποκατάσταση της τελευταίας, ως εναγομένης, από την APSA. Προς υποστήριξη της αιτήσεώς του αυτής ο αναιρεσίβλητος υποστήριξε ότι, κατά τον χρόνο ασκήσεως της πρώτης αγωγής τον Νοέμβριο του 2000, πίστευε εκ πλάνης ότι παραγωγός του εμβολίου ήταν η APMSD. Προς αντίκρουση αυτού του αιτήματος για υποκατάσταση της εναγομένης, η APSA υποστήριξε ότι η εθνική νομοθεσία, στο μέτρο που επιτρέπει την ως άνω υποκατάσταση διαδίκου μετά την εκπνοή της δεκαετούς προθεσμίας, είναι αντίθετη προς το άρθρο 11 της οδηγίας 85/374. Αυτό αμφισβητείται από τον αναιρεσίβλητο.

Β — *Η πρώτη αίτηση για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως και η απόφαση O'Byrne*

17. Υπό τις συνθήκες αυτές, το High Court of Justice (England & Wales), Queen's Bench Division, ανέστειλε την πρώτη διαδικασία που εκκρεμούσε τότε ενώπιόν του και υπέβαλε στο Δικαστήριο τρία ερωτήματα, ζητώντας την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως. Το High Court of Justice ζήτησε, ιδίως, διευκρινίσεις σχετικά με το πότε, σε μία περίπτωση όπως αυτή της κύριας δίκης, πρέπει να θεωρηθεί ότι το προϊόν έχει τεθεί σε κυκλοφορία, κατά την έννοια του άρθρου 11 της οδηγίας 85/374 (πρώτο προδικαστικό ερώτημα), κατά πόσον αγωγή που ασκήθηκε εκ πλάνης κατά άλλης επιχειρήσεως αντί του παραγωγού μπορεί να θεωρηθεί ως «αγωγή κατά του παραγωγού» κατά την έννοια του άρθρου 11 (δεύτερο προδικαστικό ερώτημα) και κατά πόσον επιτρέπει το άρθρο 11, υπό τις συνθήκες αυτές, την υποκατάσταση, με άδεια του δικαστηρίου, στη θέση του εναγομένου σε βάρος του παραγωγού, όταν η σχετική αγωγή ασκήθηκε πριν από την εκπνοή της δεκαετούς προθεσμίας, η υποκατάσταση του εναγομένου ζητήθηκε όμως μετά την εκπνοή της προθεσμίας αυτής (τρίτο προδικαστικό ερώτημα).

18. Απαντώντας στα ερωτήματα αυτά, το Δικαστήριο αποφάνθηκε ως εξής:

«1. Το άρθρο 11 της οδηγίας 85/374/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 25ης Ιουλίου 1985, για την προσέγγιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών σε θέματα ευθύνης λόγω ελαττωματικών προϊόντων, πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι ένα προϊόν τίθεται σε κυκλοφορία όταν έχει

εξέλθει της παραγωγικής διαδικασίας που εφαρμόζει ο παραγωγός και έχει εισέλθει σε διαδικασία εμπορικής κυκλοφορίας, στο πλαίσιο της οποίας προτείνεται, ως έχει, στο κοινό προς χρήση ή ανάλωση.

2. Σε περίπτωση που έχει ασκηθεί αγωγή κατά εταιρίας, θεωρουμένης εσφαλμένως ως παραγωγού ενός προϊόντος ενώ, στην πραγματικότητα, αυτό είχε παραχθεί από άλλη εταιρία, εναπόκειται, κατ' αρχήν, στο εθνικό δίκαιο να ορίσει τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες χωρεί υποκατάσταση διαδίκου από άλλον στο πλαίσιο αυτής της δίκης. Ωστόσο, το εθνικό δικαστήριο, αποφαινόμενο επί των προϋποθέσεων υπό τις οποίες χωρεί η εν λόγω υποκατάσταση, πρέπει να μεριμνά για τον σεβασμό του προσωπικού πεδίου εφαρμογής της οδηγίας, όπως αυτό ορίζεται με τα άρθρα της 1 και 3.»

Γ — *Η αίτηση του House of Lords για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως*

19. Κατόπιν της εκδόσεως της αποφάσεως O'Byrne, το High Court of Justice (England & Wales), Queen's Bench Division, δέχθηκε, στις 20 Οκτωβρίου 2006, την αίτηση υποκαταστάσεως διαδίκου που υπέβαλε ο αναιρεσίβλητος, με την αιτιολογία ότι η APMSD είχε κατονομασθεί εκ πλάνης ως εναγομένη αντί της APSA. Η APSA άσκησε έφεση ενώπιον του Court of Appeal. Στις 9 Οκτωβρίου 2007, το Court of Appeal απέρριψε την έφεση. Το House of Lords επέτρεψε στην APSA να υποβάλει αίτηση αναιρέσεως.

20. Στην παρούσα αναιρετική διαδικασία, το House of Lords πρέπει να αποφανθεί κατά πόσον είναι σύμφωνο προς την οδηγία 85/374 το να επιτρέπει η νομοθεσία κράτους μέλους την υποκατάσταση εναγομένου σε βάρος του πραγματικού παραγωγού σε μία περίπτωση όπως αυτή της κύριας δίκης. Το ερώτημα αυτό έχει ήδη υποβληθεί στο Δικαστήριο με το δεύτερο και τρίτο προδικαστικό ερώτημα της πρώτης αιτήσεως για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως και έχει απαντηθεί από αυτό με την απόφαση O'Byrne. Το House of Lords αντιμετώπισε όμως σημαντικές ερμηνευτικές δυσχέρειες κατά τον καθορισμό της ακριβούς εκτάσεως εφαρμογής της προτεινομένης λύσεως.

21. Υπό τις συνθήκες αυτές, το House of Lords αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία που εκκρεμεί ενώπιόν του και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα ερωτήματα, ζητώντας την έκδοση νέας προδικαστικής αποφάσεως:

«Συμβιβάζεται με την οδηγία περί ευθύνης λόγω ελαττωματικών προϊόντων το να επιτρέπει η νομοθεσία κράτους μέλους την υποκατάσταση του αρχικού εναγομένου με νέο, στο πλαίσιο αγωγής ασκηθείσας δυνάμει της οδηγίας, μετά την παρέλευση της δεκαετίας που προβλέπει το άρθρο 11 της οδηγίας

για την άσκηση των σχετικών δικαιωμάτων, εφόσον ο μοναδικός εναγόμενος στο πλαίσιο της αγωγής που ασκήθηκε εντός της δεκαετίας δεν εμπίπτει στο άρθρο 3 της οδηγίας;»

IV — Η ενώπιον του Δικαστηρίου διαδικασία

22. Η από 11 Ιουνίου 2008 αίτηση για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως περιήλθε στο Δικαστήριο στις 5 Αυγούστου 2008. Στο πλαίσιο της γραπτής διαδικασίας, κατέθεσαν παρατηρήσεις ο αναιρεσίβλητος και η αναιρεσείουσα της κύριας δίκης και η Επιτροπή. Στην επ' ακροατηρίου συζήτηση της 30ής Ιουνίου 2009, παρέστησαν οι εκπρόσωποι του αναιρεσίβλητου και της αναιρεσείουσας της κύριας δίκης και της Επιτροπής και ανέπτυξαν προφορικά τους ισχυρισμούς τους.

V — Οι ισχυρισμοί των διαδίκων

23. Η APSA επισημαίνει ότι η οδηγία 85/374 στηρίζεται σε πολύπλευρη στάθμιση συμφερόντων. Ως αντιστάθμισμα για την αντικειμενική ευθύνη του παραγωγού για τα προϊόντα, η οδηγία προβλέπει ορισμένους λόγους απαλλαγής καθώς και άλλους μηχανισμούς προστασίας του παραγωγού. Στο πλαίσιο αυτό, το άρθρο 11 ορίζει ότι τα δικαιώματα, που η οδηγία αυτή παρέχει στον καταναλωτή, παραγράφονται σε κάθε περίπτωση μετά πάροδο δέκα ετών, από την ημερομηνία κατά την οποία ο παραγωγός έθεσε σε κυκλοφορία το προϊόν. Η μόνη δυνατότητα διακοπής της προθεσμίας αυτής είναι η άσκηση αγωγής κατά του παραγωγού κατά την έννοια του άρθρου 3. Δεδομένου ότι η οδηγία 85/374 επιβάλλει την πλήρη εναρμόνιση για τα ζητήματα που ρυθμίζει, ο ορισμός του παραγωγού στο άρθρο 3 έχει αποκλειστικό χαρακτήρα. Λαμβανομένου υπόψη του γεγονότος ότι η APMSD δεν είναι παραγωγός κατά την έννοια του άρθρου 3, η αγωγή που ασκήθηκε κατά της APMSD δεν διέκοψε τη δεκαετή προθεσμία παραγραφής. Κατά συνέπεια, οι αξιώσεις του ζημιωθέντος παραγράφηκαν με τη συμπλήρωση της προθεσμίας αυτής και, συνεπώς, αποκλείεται η δυνατότητα του ζημιωθέντος να συνεχίσει τη δικαστική επιδίωξη των αξιώσεων αυτών κατά της APMSD, ως αρχικής εναγομένης, ή κατά της APSA, ως νέας εναγομένης.

24. Κατά την άποψη του αναιρεσιβλήτου της κύριας δίκης, δεν αντίκειται στην οδηγία 85/374 η εθνική δικονομική ρύθμιση, σύμφωνα με την οποία ο προμηθευτής προϊόντος, κατά του οποίου ασκήθηκε αγωγή προ της εκπνοής της προβλεπόμενης στο άρθρο 11 δεκαετούς προθεσμίας παραγραφής, μπορεί, υπό εξαιρετικές περιστάσεις, να υποκατασταθεί από τον παραγωγό του προϊόντος, στο πλαίσιο υποκαταστάσεως του εναγομένου από άλλον, ακόμη και όταν το αίτημα της υποκαταστάσεως διαδίκου υποβλήθηκε μετά την εκπνοή της δεκαετούς προθεσμίας παραγραφής. Μία τέτοια ρύθμιση πρέπει να θεωρείται σύμφωνη προς την οδηγία, ιδίως όταν η υποκατάσταση διαδίκου προϋποθέτει ότι ο ενάγων ήθελε ab initio να ασκήσει τις αξιώσεις του κατά παραγωγού και τα εθνικά δικαστήρια θα μπορούσαν να απορρίψουν το αίτημα υποκα-

ταστάσεως διαδίκου σε περίπτωση που ο νέος διάδικος δεν έλαβε, προ της εκπνοής της δεκαετούς προθεσμίας, γνώση του σκοπού του ενάγοντος να ασκήσει τις αξιώσεις του κατά παραγωγού.

25. Κατά την άποψη της Επιτροπής, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, διευκρινίσεις ως προς το αν, στο πλαίσιο των πραγματικών περιστατικών της κύριας δίκης, είναι σύμφωνη προς την οδηγία 85/374 μία επιτρεπόμενη κατά το εθνικό δίκαιο υποκατάσταση εναγομένου, στην περίπτωση που ο ζημιωθείς εκ πλάνης άσκησε, προ της εκπνοής της δεκαετούς προθεσμίας παραγραφής, τις αξιώσεις του όχι κατά του παραγωγού κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, της οδηγίας, αλλά, αντιθέτως, κατά προμηθευτή που θεωρείται παραγωγός κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 3, της οδηγίας και ζήτησε την υποκατάσταση του εναγομένου το πρώτον μετά την εκπνοή αυτής της δεκαετούς προθεσμίας. Στο ερώτημα αυτό πρέπει να δοθεί καταφατική απάντηση.

VI — Νομική εκτίμηση

26. Με την υπό κρίση αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως, το αιτούν δικαστήριο υποβάλλει στο Δικαστήριο ένα ερώτημα που είχε ήδη υποβληθεί, στο πλαίσιο της ίδιας διαφοράς, από το High Court of Justice (England & Wales), Queen's Bench Division, ως δικαστήριο προηγούμενου βαθμού, και έχει απαντηθεί από το Δικαστήριο με την απόφαση O'Byrne [4].

27. Έστω και αν με την πρώτη απόφαση O'Byrne εκδόθηκε απόφαση του Δικαστηρίου με ισχύ δεδικασμένου, που δεν δεσμεύει μόνον το αιτούν δικαστήριο, αλλά όλα τα δικαστήρια που θα αποφανθούν επί της αυτής υποθέσεως, επιτρέπεται η δεύτερη υποβολή του αυτού ερωτήματος στο πλαίσιο της αυτής διαφοράς [5]. Κατά πάγια νομολογία, η νέα αυτή παραπομπή μπορεί να δικαιολογείται, ιδίως όταν ο εθνικός δικαστής προσκρούει σε δυσχέρειες κατανοήσεως ή εφαρμογής της αποφάσεως, όταν υποβάλλει στην κρίση του Δικαστηρίου νέο νομικό ζήτημα ή ακόμη όταν του υποβάλλει νέα στοιχεία εκτιμήσεως ικανά να οδηγήσουν το Δικαστήριο να απαντήσει διαφορετικά σε ήδη υποβληθέν ερώτημα [6]. Εναπόκειται, κατ' αρχήν, στον εθνικό δικαστή να κρίνει κατά πόσον η εκδοθείσα προδικαστική απόφαση του παρέσχε απάντηση επαρκώς χρήσιμη για την έκδοση αποφάσεως εκ μέρους του ή κατά πόσον θεωρεί απαραίτητη μια νέα παραπομπή [7].

28. Στο πλαίσιο αυτό, θα αναλύσω πρώτα την απόφαση O'Byrne. Στη συνέχεια, θα χρησιμοποιήσω την ανάλυση αυτή ως αφετηρία για να επεξεργαστώ πρόταση απαντήσεως στο ερώτημα που υποβλήθηκε για την έκδοση νέας προδικαστικής αποφάσεως.

4 — Παρατίθεται στην υποσημείωση 3.

5 — Rengeling, H.-W. Middeke, A. και Gellermann, M., *Handbuch des Rechtsschutzes in der Europäischen Union,* Μόναχο, 2003, § 10, σημείο 87.

6 — Απόφαση της 11ης Ιουνίου 1987, 14/86, Pretura di Salò (Συλλογή 1987, σ. 2545, σκέψη 12), και διάταξη της 5ης Μαρτίου 1986, 69/85, Wünsche (Συλλογή 1986, σ. 947, σκέψη 15).

7 — Βλ., συναφώς, Dauses, A., P — Gerichtsbarkeit der EU, *Handbuch des EU-Wirtschaftsrechts* (επιμέλεια Dauses, M.), P. II, σημείο 224 (EL 23).

Α — *Πρώτη αίτηση για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως και απόφαση O'Byrne*

1. Πρώτο προδικαστικό ερώτημα: Χρονικό σημείο θέσεως προϊόντος σε κυκλοφορία

29. Το Δικαστήριο, με την απόφαση O'Byrne, έπρεπε, κατ' αρχάς, να αποφανθεί επί του ερωτήματος αν, σε περίπτωση που το προϊόν μεταβιβάζεται από την παραγωγό εταιρία σε θυγατρική της εταιρία διανομής, ακολούθως δε πωλείται από την τελευταία σε τρίτο, το άρθρο 11 της οδηγίας 85/374 πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι το προϊόν τίθεται σε κυκλοφορία κατά τη μεταβίβασή του από την παραγωγό εταιρία προς τη θυγατρική ή κατά τη μεταβίβαση από την τελευταία αυτή προς τον ως άνω τρίτο.

30. Το Δικαστήριο, απαντώντας στο προδικαστικό αυτό ερώτημα, τόνισε ότι η περιεχόμενη στο άρθρο 11 της οδηγίας 85/374 ρύθμιση, με αντικείμενο τη θέση χρονικού περιορισμού στην εκ μέρους των ζημιωθέντων άσκηση των δικαιωμάτων τους, έχει ουδέτερο χαρακτήρα. Επομένως, ο καθορισμός των χρονικών ορίων, εντός των οποίων πρέπει να ασκηθεί η αγωγή του ζημιωθέντος, πρέπει να γίνει βάσει αντικειμενικών κριτηρίων [8].

31. Το Δικαστήριο διατύπωσε ακολούθως την αρχή ότι ένα προϊόν πρέπει να θεωρείται ότι έχει τεθεί σε κυκλοφορία, κατά την έννοια του άρθρου 11 της οδηγίας, όταν έχει εξέλθει της παραγωγικής διαδικασίας που εφαρμόζει ο παραγωγός και έχει εισέλθει σε διαδικασία εμπορικής κυκλοφορίας, στο πλαίσιο της οποίας προτείνεται, ως έχει, στο κοινό προς χρήση ή ανάλωση. Εν προκειμένω, δεν ασκεί, κατ' αρχήν, επιρροή το ζήτημα αν το προϊόν πωλείται απ' ευθείας από τον παραγωγό στον χρήστη ή τον καταναλωτή ή αν η πώληση αυτή διενεργείται στο πλαίσιο διαδικασίας διανομής όπου μετέχουν ένας ή περισσότεροι προμηθευτές [9].

32. Αν οι δεσμοί μεταξύ παραγωγού και προμηθευτή είναι τόσο στενοί, ώστε ο τελευταίος να συμμετέχει, στην πραγματικότητα, στη διαδικασία παραγωγής, τότε εμπίπτει και ο προμηθευτής αυτός στην έννοια του παραγωγού κατά το άρθρο 11 της οδηγίας και δεν θεωρείται η απλή παράδοση στον προμηθευτή αυτόν ως θέση του προϊόντος σε κυκλοφορία. Εναπόκειται στα εθνικά δικαστήρια να κρίνουν κατά πόσον υφίσταται τόσο στενός δεσμός [10].

2. Ανάλυση της απαντήσεως του Δικαστηρίου στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα

33. Το Δικαστήριο, απαντώντας στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα, αποφάνθηκε, κατ' ουσίαν, ότι ένα προϊόν θεωρείται, κατ' αρχήν, ότι έχει τεθεί σε κυκλοφορία από το χρονικό σημείο κατά το οποίο ο παραγωγός παραδίδει το προϊόν σε προμηθευτή. Αν όμως οι δεσμοί μεταξύ του παραγωγού και ενός προμηθευτή είναι τόσο στενοί, ώστε ο προμηθευτής να πρέπει, στην πραγματικότητα, να ενταχθεί στη διαδικασία παραγωγής, τότε πρέπει και ο προμηθευτής αυτός να

8 — Απόφαση O'Byrne (παρατίθεται στην υποσημείωση 3, σκέψη 26).

9 — Όπ.π. (σκέψεις 27 επ.).

10 — Όπ.π. (σκέψεις 29 επ.).

θεωρηθεί ως παραγωγός, κατά την έννοια των άρθρων 7 και 11 της οδηγίας 85/374. Σε μια τέτοια περίπτωση, το προϊόν θεωρείται ότι τέθηκε σε κυκλοφορία από το χρονικό σημείο κατά το οποίο ο προμηθευτής που θεωρείται ως παραγωγός παρέδωσε το προϊόν σε τρίτο.

34. Δεδομένου ότι ο χρησιμοποιούμενος στα άρθρα 7 και 11 της οδηγίας όρος «παραγωγός» παραπέμπει στον περιεχόμενο στο άρθρο 3 νομικό ορισμό του παραγωγού, το Δικαστήριο, με την απόφαση O'Byrne, επέλεξε, κατ' ουσίαν, μια λειτουργική ερμηνεία της έννοιας του παραγωγού κατά το άρθρο 3. Για να προσδιορίσω το ακριβές περιεχόμενο και τη σημασία της λειτουργικής αυτής ερμηνείας, θα παρουσιάσω, κατ' αρχήν, τις διάφορες κατηγορίες παραγωγών του άρθρου 3 και, στη συνέχεια, θα διευκρινίσω σε ποια κατηγορία παραγωγού αναφέρθηκε εν προκειμένω το Δικαστήριο. Ακολούθως θα εξηγήσω πώς εντάσσεται αυτή η λειτουργική ερμηνεία στην προβλεπόμενη στην οδηγία 85/374 ρύθμιση της παραγραφής.

α) Η πολυεπίπεδη έννοια του παραγωγού κατά το άρθρο 3 της οδηγίας 85/374

35. Ο νομοθέτης της οδηγίας 85/374 έλαβε, για τον καθορισμό του προσωπικού πεδίου εφαρμογής της οδηγίας αυτής, ως αφετηρία μία σύνθετη, πολυεπίπεδη έννοια του παραγωγού, που περιγράφεται στο άρθρο 3 και περιλαμβάνει τέσσερις διαφορετικές κατηγορίες παραγωγών:

1) ο stricto sensu παραγωγός, ο οποίος κατασκευάζει το τελικό προϊόν, μια πρώτη ύλη ή ένα συστατικό (άρθρο 3, παράγραφος 1, πρώτη φράση)·

2) ο οιονεί-παραγωγός, ο οποίος εμφανίζεται ως παραγωγός του προϊόντος, επιθέτοντας σε αυτό την επωνυμία, το σήμα ή κάθε άλλο διακριτικό του σημείο (άρθρο 3, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο)·

3) ο εισαγωγεύς, ο οποίος εισάγει στην Κοινότητα το προϊόν για διανομή, στα πλαίσια της εμπορικής του δραστηριότητας (άρθρο 3, παράγραφος 2)·

4) ο προμηθευτής, ο οποίος διανέμει το προϊόν, εάν είναι αδύνατο να προσδιοριστεί η ταυτότητα του παραγωγού –ή, επί εισαγομένων προϊόντων, του εισαγωγέα– και ο προμηθευτής δεν ενημερώνει, εντός εύλογης προθεσμίας, σχετικά με την ταυτότητα του παραγωγού ή εκείνου που του προμήθευσε το προϊόν (άρθρο 3, παράγραφος 3).

36. Το Δικαστήριο, τονίζοντας, με την απόφαση O'Byrne, ότι μια οντότητα, που αποτελεί, τυπικά, κρίκο της αλυσίδας διανομής, μπορεί, λειτουργικά, να πρέπει να θεωρηθεί παραγωγός, λόγω της συμμετοχής της στη διαδικασία παραγωγής του προϊόντος, αναφέρθηκε εμμέσως πλην σαφώς στην κατηγορία του stricto sensu παραγωγού, κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, πρώτη φράση. Μόνον ο stricto sensu παραγωγός εφαρμόζει διαδικασία παραγωγής προϊόντος και έχει, συνεπώς, τη δυνατότητα να διαμορφώσει τη διαδικασία αυτή, εντάσσοντας σε αυτή άλλες οντότητες.

37. Κατά συνέπεια, η λειτουργική ερμηνεία της έννοιας του παραγωγού, την οποία ακολουθεί η απόφαση O'Byrne, αναφέρεται στην κατηγορία του stricto sensu παραγωγού, κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, πρώτη φράση, της οδηγίας 85/374. Αυτή η λειτουργική ερμηνεία της έννοιας του παραγωγού δεν αφορά, αντιθέτως, τις υπόλοιπες κατηγορίες παραγωγών.

38. Εναπόκειται στα εθνικά δικαστήρια να διαπιστώσουν αν, στη συγκεκριμένη περίπτωση, ο προμηθευτής προϊόντος πρέπει, λειτουργικά, να θεωρηθεί ως παραγωγός, κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, πρώτη φράση, της οδηγίας 85/374. Στο πλαίσιο αυτό, το Δικαστήριο έχει όμως, με την απόφαση O'Byrne, διευκρινίσει [11] ότι για να κριθεί αν οι δεσμοί μεταξύ του παραγωγού και ενός προμηθευτή είναι τόσο στενοί, ώστε ο προμηθευτής να πρέπει, στην πραγματικότητα, να ενταχθεί στη διαδικασία παραγωγής, είναι κατ' αρχήν αδιάφορο το αν ο παραγωγός και ο προμηθευτής αποτελούν ή όχι χωριστά νομικά πρόσωπα. Δεν έχει, επίσης, σημασία αν ο stricto sensu παραγωγός τιμολόγησε τα προϊόντα στην οικεία οντότητα και αν η τελευταία κατέβαλε το τίμημα όπως κάθε άλλος αγοραστής. Δεν έχει, περαιτέρω, σημασία ποιο πρόσωπο και σε ποιο χρονικό σημείο είχε την κυριότητα των προϊόντων. Αντιθέτως, έχει σημασία το αν πρόκειται για επιχειρήσεις ασκούσες διαφορετικές δραστηριότητες παραγωγής ή, αντιθέτως, για επιχειρήσεις, από τις οποίες μία, η θυγατρική εταιρία, ενεργεί απλώς ως διανομέας ή ως θεματοφύλακας του προϊόντος που παράγει η μητρική εταιρία.

39. Λαμβανομένων υπόψη όσων προαναφέρθηκαν, κρίσιμη για την θεώρηση ενός προμηθευτή ως –από λειτουργικής απόψεως– παραγωγού προϊόντος, κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, πρώτη φράση, της οδηγίας 85/374, είναι η απάντηση στο ερώτημα κατά πόσον ο παραγωγός διατήρησε de facto, μετά την παράδοση του προϊόντος σε αυτόν τον προμηθευτή που ανήκει τυπικά στην αλυσίδα διανομής, τον έλεγχο επί του παραδοθέντος προϊόντος [12]. Αυτό θα συμβαίνει ιδίως στην περίπτωση που ο προμηθευτής δεν καθορίζει κατά τρόπο αυτόνομο τη συμπεριφορά του στην αγορά, αλλά εφαρμόζει τις οδηγίες του παραγωγού που τον ελέγχει.

11 — Όπ.π. (σκέψεις 30 επ.).

12 — Βλ., συναφώς, προτάσεις του γενικού εισαγγελέα L.A. Geelhoed επί της υποθέσεως O'Byrne (παρατίθεται στην υποσημείωση 3, σημείο 43), κατά την άποψη του οποίου το κριτήριο το οποίο πρέπει να χρησιμοποιηθεί είναι ο έλεγχος ή η παραίτηση από τον έλεγχο επί του προϊόντος. Βλ., επίσης, Viney, G. και Jourdain, P., *Les conditions de la responsabilité,* 3η έκδ., Παρίσι, 2006, σ. 881 Jourdain, P., Responsabilité civile. Responsabilités spéciales. Produits défectueux, *RTD civ*. 2006, σ. 331, 333.

40. Το εθνικό δικαστήριο πρέπει, εξετάζοντας τη συγκεκριμένη περίπτωση και λαμβάνοντας ιδιαιτέρως υπόψη τη διαδικασία παραγωγής και διανομής που εφαρμόζει ο παραγωγός, να απαντήσει στο ερώτημα που αφορά τη μεταβίβαση του πραγματικού ελέγχου επί του προϊόντος. Πρέπει όμως να ληφθεί υπόψη ότι επί μεταβιβάσεων στο εσωτερικό ενός ομίλου η παράδοση του προϊόντος συνήθως δεν συνεπάγεται απώλεια του ελέγχου, ιδίως όταν πρόκειται –όπως στη διαφορά της κύριας δίκης– για παράδοση από τον παραγωγό σε μια κατά 100 % θυγατρική εταιρία.

41. Στην περίπτωση που ο παραγωγός παραδίδει το προϊόν σε μία κατά 100 % θυγατρική εταιρία που ανήκει στην αλυσίδα διανομής μπορεί, συνεπώς, να τεκμαίρεται ότι ο παραγωγός εξακολουθεί να ασκεί τον έλεγχο επί του προϊόντος μέχρις ότου η θυγατρική αυτή εταιρία μεταβιβάσει το προϊόν σε πρόσωπο ή οντότητα εκτός του ομίλου. Το τεκμήριο αυτό είναι μαχητό. Η οικονομική πραγματικότητα είναι υπερβολικά πολύπλοκη για να μπορεί να βεβαιωθεί, χωρίς να ληφθούν υπόψη οι συγκεκριμένες σχέσεις, ότι ο παραγωγός δεν χάνει τον πραγματικό έλεγχο επί του προϊόντος, όταν το παραδίδει σε οντότητα εντός του ομίλου. Ο παραγωγός όμως είναι εκείνος που πρέπει να ανταποδείξει την απώλεια του ελέγχου, όπως και να αποδείξει το ακριβές χρονικό σημείο παραδόσεως του προϊόντος εντός του ομίλου, φέροντας έτσι όχι μόνον το βάρος, αλλά και τον κίνδυνο της αποδείξεως. Η ανταπόδειξη αυτή θα πρέπει, εξάλλου, να πληροί υψηλές απαιτήσεις, ώστε να αποφευχθεί η δυνατότητα του παραγωγού να αντλεί, στο πλαίσιο αυτό, δικονομικό πλεονέκτημα από σχέσεις στο εσωτερικό του ομίλου που χαρακτηρίζονται από αδιαφάνεια για τον καταναλωτή.

42. Εάν δεν χωρήσει ανταπόδειξη της απώλειας του ελέγχου στο πλαίσιο της παραδόσεως του προϊόντος εντός του ομίλου, ο προμηθευτής που αποτελεί κατά 100 % θυγατρική εταιρία του παραγωγού και έλαβε το προϊόν από αυτόν πρέπει να θεωρηθεί, μαζί με τη μητρική εταιρία, ως παραγωγός του προϊόντος αυτού, κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, πρώτη φράση, της οδηγίας 85/374.

β) Χρονική αφετηρία της παραγραφής κατά το άρθρο 11 της οδηγίας 85/374 υπό το πρίσμα της λειτουργικής ερμηνείας της έννοιας του παραγωγού

43. Η λειτουργική ερμηνεία της έννοιας του παραγωγού κατά το άρθρο 3, παράγραφος 1, πρώτη φράση, της οδηγίας 85/374 λαμβάνει προσηκόντως υπόψη την επιδιωκόμενη από την οδηγία τήρηση ισορροπίας μεταξύ των συμφερόντων του καταναλωτή και αυτών του παραγωγού. Αυτό εκδηλώνεται πρωτίστως στο πλαίσιο του καθορισμού της αφετηρίας της προθεσμίας παραγραφής κατά το άρθρο 11 της οδηγίας, θέμα που αφορά το πρώτο προδικαστικό ερώτημα του High Court of Justice.

44. Όσον αφορά το δίκαιο της παραγραφής, η οδηγία 85/374 προβλέπει ένα διπλό χρονικό περιορισμό για την ευθύνη του παραγωγού για τα προϊόντα.

45. Το άρθρο 10, παράγραφος 1, προβλέπει, αφενός, μια τριετή προθεσμία παραγραφής που αρχίζει να τρέχει από την ημέρα που ο ζημιωθείς διαπίστωσε ή όφειλε να είχε διαπιστώσει τη ζημία, το ελάττωμα και την ταυτότητα του παραγωγού. Έστω και αν αυτή η προθεσμία παραγραφής είναι σχετικώς σύντομη, το γεγονός ότι αρχίζει να τρέχει από τον χρόνο της γνώσεως –ή της υπαιτίου άγνοιας– των κεντρικών για τη θεμελίωση της αξιώσεως πραγματικών περιστατικών ενέχει την πιθανότητα να αρχίσει να τρέχει η προθεσμία αυτή πολλά έτη μετά την πρώτη χρήση των προϊόντων. Πέραν αυτού, σύμφωνα με το άρθρο 10, παράγραφος 2, εφαρμόζονται στην εν λόγω προθεσμία παραγραφής οι διατάξεις της νομοθεσίας των κρατών μελών περί αναστολής ή διακοπής της παραγραφής.

46. Επιπλέον αυτής της «μεταβλητής» τριετούς προθεσμίας παραγραφής, το άρθρο 11 της οδηγίας προβλέπει μία «σταθερή» δεκαετή προθεσμία παραγραφής, η οποία αρχίζει να τρέχει από την ημερομηνία θέσεως του προϊόντος σε κυκλοφορία, μπορεί να διακοπεί μόνο με την κίνηση δικαστικής διαδικασίας κατά του παραγωγού και οδηγεί σε απόσβεση των δικαιωμάτων που η οδηγία παρέχει στον ζημιωθέντα [13].

47. Έστω και αν το Δικαστήριο, με την απόφαση O'Byrne, τόνισε, επικαλούμενο τη δέκατη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 85/374, ότι αυτή η δεκαετής προθεσμία παραγραφής εξασφαλίζει ασφάλεια δικαίου προς το συμφέρον όλων των εμπλεκομένων μερών και έχει, υπό την έννοια αυτή, ουδέτερο χαρακτήρα, πρέπει, κατά την άποψή μου, να ληφθεί υπόψη ότι το άρθρο 11, στο συνολικό πλαίσιο της οδηγίας, αναπτύσσει προπαντός ενέργεια εξουδετέρωσης δικαιωμάτων που ωφελεί τον παραγωγό.

48. Όπως ορθά ανέφερε ο γενικός εισαγγελέας L.A. Geelhoed στις προτάσεις του της 2ας Ιουνίου 2005 επί της υποθέσεως O'Byrne [14], η οδηγία 85/374 έχει σκοπό να προστατεύσει τον καταναλωτή, προβλέποντας ευθύνη χωρίς πταίσμα του παραγωγού –

13 — Επειδή, σύμφωνα με το άρθρο 11, τα δικαιώματα που παρέχει η οδηγία αποσβέννυνται με την πάροδο της δεκαετούς προθεσμίας [ΣτΜ: στο ελληνικό κείμενο του άρθρου 11 της οδηγίας αναφέρεται ότι τα δικαιώματα «παραγράφονται» και όχι ότι «αποσβέννυνται»], η προθεσμία αυτή θεωρείται, γενικώς, στη θεωρία όχι ως προθεσμία παραγραφής, αλλά ως «αποσβεστική προθεσμία» που περιγράφεται, με αναγωγή σε έννοιες του εθνικού δικαίου, μεταξύ άλλων ως «von Amtwegen zu beachtende Ausschlussfrist» (αυτεπαγγέλτως λαμβανόμενη υπόψη αποκλειστική προθεσμία) (Graf von Westphalen, F., *Produkthaftungshandbuch,* τόμος 2, 2η έκδ., Μόναχο, 1999, § 79 σημείο 15), «vervaltermijn» (Dommering-van Rongen, L., *Productaansprakelijkheid,* Άμστερνταμ, 2000, σ. 92 επ), «délai d'extinction» (le Tourneau, Ph., *Droit de la responsabilité et des contrats,* 6η έκδ., Παρίσι, 2006, σημείο 8461). Μια τέτοια όμως χρησιμοποίηση εννοιών που έχουν αναπτυχθεί για το εθνικό δίκαιο ενέχει τον κίνδυνο να παρεισφρήσουν εμμέσως στην ερμηνεία του άρθρου 11 της οδηγίας δικονομικές αρχές συνυφασμένες με τις έννοιες αυτές. Πέραν αυτού, η δέκατη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας αναφέρεται ρητώς στην «καθιέρωση ενιαίας προθεσμίας παραγραφής για την αγωγή επανόρθωσης της προκληθείσας ζημίας». Στο πλαίσιο αυτό, ορθά το Δικαστήριο, με την απόφαση O'Byrne (παρατίθεται στην υποσημείωση 3), καθώς και ο γενικός εισαγγελέας L. A. Geelhoed, στις προτάσεις του επί της υποθέσεως αυτής, περιέγραψαν τη δεκαετή προθεσμία του άρθρου 11 της οδηγίας 85/374 ως προθεσμία παραγραφής, υπό την έννοια του κοινοτικού δικαίου.

14 — Προτάσεις του γενικού εισαγγελέα L.A. Geelhoed επί της υποθέσεως O'Byrne (παρατίθεται στην υποσημείωση 3, σημείο 29).

έστω και με δυνατότητες απαλλαγής– σε περίπτωση που προκλήθηκε ζημία από προϊόν του. Αυτός ο χαρακτηρισμός της ευθύνης του παραγωγού ως αντικειμενικής ευθύνης απορρέει άμεσα από τη δεύτερη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 85/374, σύμφωνα με την οποία μόνον η καθιέρωση της ευθύνης άνευ πταίσματος του παραγωγού επιτρέπει τη σωστή επίλυση του προβλήματος του δικαίου καταλογισμού των εγγενών στη σύγχρονη τεχνική παραγωγή κινδύνων [15]. Αυτός ο χαρακτηρισμός της ευθύνης ως αντικειμενικής επιβεβαιώνεται από τη γραμματική και συστηματική ανάλυση της οδηγίας. Η αποκαταστατέα ζημία περιγράφεται έτσι, κατά τρόπο συνεπή, ως προκληθείσα από ελάττωμα του προϊόντος, χωρίς να γίνεται επίκληση αμελούς ή παραβατικής συμπεριφοράς του παραγωγού [16]. Στο πλαίσιο αυτό, κριτήριο για την ελαττωματικότητα προϊόντος αποτελούν, σύμφωνα με το άρθρο 6 της οδηγίας 85/374, οι δικαιολογημένες προσδοκίες του καταναλωτή και όχι η επιμέλεια που πρέπει να επιδεικνύει ο παραγωγός [17].

49. Η αντικειμενική ευθύνη του παραγωγού υπόκειται σε χρονικό περιορισμό και αποσβέννυται, σύμφωνα με το άρθρο 11 της οδηγίας 85/374, το αργότερο με την παρέλευση δεκαετίας από την ημερομηνία κατά την οποία το προϊόν τέθηκε σε κυκλοφορία. Αυτή η «σταθερή» δεκαετής προθεσμία δικαιολογείται κυρίως εκ του γεγονότος ότι η αντικειμενική ευθύνη είναι επαχθέστερη για

15 — Βλ. συναφώς, ενδεικτικώς, Borghetti, J.-S., *La responsabilité du fait des produits. Etude de droit comparé,* Παρίσι, 2004, σημείο 434, σ. 432 επ.

16 — Βλ., ενδεικτικώς, Taschner, H.C., Product liability: basic problems in comparative law perspective, *Product Liability in Comparative Perspective* (επιμέλεια Fairgrieve, D.), Cambridge, 2005, σ. 155, 161, ο οποίος τονίζει ότι το άρθρο 4 της οδηγίας 85/374 προϋποθέτει, σε επίπεδο πραγματικών περιστατικών, μόνον ζημία, ελάττωμα και αιτιώδη σύνδεσμο, ενώ δεν είναι κρίσιμη η συμπεριφορά του παραγωγού. Κατά συνέπεια, η ευθύνη του παραγωγού δεν είναι «fault based», αλλά «defect based».

17 — Το ζήτημα της δογματικής κατατάξεως της ευθύνης του παραγωγού οδήγησε, εντούτοις, στη γερμανική ιδίως θεωρία, σε ιδιαίτερα έντονη επιστημονική συζήτηση, κατά την οποία διατυπώθηκαν προτάσεις να θεωρηθεί η ευθύνη αυτή όχι μόνον αντικειμενική ευθύνη, αλλά επίσης και ευθύνη από διακινδύνευση, συνδυασμός διαφόρων στοιχείων της υποκειμενικής και της αντικειμενικής ευθύνης, αναλόγως του τύπου του ελαττώματος, ή ακόμη μίγμα ευθύνης από διακινδύνευση και αντικειμενικής ευθύνης για ελαττωματικά προϊόντα (βλ., ενδεικτικώς, Oechsler, J. στο Staudinger, *Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch,* Buch 2, Βερολίνο, 2002, Einl zum ProdHaftG, σημείο 27). Και οι υπόλοιπες έννομες τάξεις δίνουν απάντηση με διάφορους τρόπους στο ερώτημα σχετικά με τη νομική φύση της ευθύνης του παραγωγού, στο πλαίσιο των εθνικών εννόμων τάξεων, χρησιμοποιώντας όρους όπως «responsabilité quasi objective», «responsabilité mixte» (le Tourneau, Ph., όπ.π., υποσημείωση 13, σημείο 8350) ή «responsabilité de plein droit» στη γαλλική θεωρία, «risicoaansprakelijkheid» (van Empel, M. και Ritsema, H.A., *Aansprakelijkheid voor producten,* 2η έκδ., Deventer, 1992, σ. 53) και «risicoaansprakelijkheid met schuldelementen» (Dommering-van Rongen, L., όπ.π., υποσημείωση 13, σ. 36) στην ολλανδική θεωρία, «objectieve aansprakelijkheid met eerbiedigend karakter» στη βελγική θεωρία (Wuyts, D., «Productaansprakelijkheid: een Richtlijn voor (n)iets?», *TBBR* 2008, σ. 3, 7). Κατά τη συζήτηση όμως αυτή δεν λαμβάνεται, ως επί το πλείστον, υπόψη ότι η οδηγία 85/374 θεσπίζει μια κοινοτικού δικαίου ρύθμιση της ευθύνης, επί της οποίας δεν μπορούν να εφαρμοστούν, άνευ ετέρου, οι έννοιες ευθύνης που αναπτύχθηκαν για το εθνικό δίκαιο. Δεδομένου ότι, σύμφωνα με το γράμμα, τον σκοπό και την οικονομία της οδηγίας 85/374, η υπαιτιότητα δεν αποτελεί προϋπόθεση της ευθύνης, η ευθύνη που ρυθμίζει η οδηγία πρέπει, από άποψη κοινοτικού δικαίου, να θεωρηθεί ως αντικειμενική ευθύνη (ορθά Taschner, H.C. και Frietsch, E., *Produkthaftungsgesetz und EG-Produkthaftungsrichtlinie,* Μόναχο, 1990, 2η έκδοση, άρθρο 1 της οδηγίας, αρ. 2. Βλ., επίσης, και v. Bar, C., *Gemeineuropäisches Deliktsrecht,* τόμος ΙΙ, Μόναχο, 1999, σημείο 391, ο οποίος, με λεπτές διακρίσεις, περιγράφει την ευθύνη αυτή ως στηριζόμενη σε ένα αυστηρό σύστημα καταλογισμού).

τον παραγωγό απ' ό,τι η κατά το παραδοσιακό σύστημα συμβατική ή εξωσυμβατική ευθύνη. Προκειμένου να μην αποθαρρύνονται οι τεχνολογικές καινοτομίες [18], να περιορίζεται η πρόσθετη επιβάρυνση για τους παραγωγούς και να καθίσταται δυνατή η ασφαλιστική κάλυψη του κινδύνου ευθύνης [19], ο νομοθέτης της οδηγίας έκρινε αναγκαίο να υπαχθεί σε χρονικό περιορισμό η αντικειμενική ευθύνη και να εξασφαλιστεί για τους παραγωγούς μία σταθερή καταληκτική ημερομηνία, ενιαία στο σύνολο της Κοινότητας.

50. Στο συνολικό σύστημα της οδηγίας 85/374, το περιεχόμενο στο άρθρο 11 δεκαετές ανώτατο όριο για την ευθύνη του παραγωγού θα πρέπει, συνεπώς, να θεωρηθεί ως αντιστάθμισμα για τον αντικειμενικό χαρακτήρα αυτής της ευθύνης για τα προϊόντα. Από αυτό συνάγεται άμεσα ότι η μετάθεση της χρονικής αφετηρίας αυτής της προθεσμίας παραγραφής επηρεάζει αναγκαστικά τη στάθμιση των συμφερόντων των παραγωγών και των καταναλωτών στην οποία προβαίνει η οδηγία. Εάν η προθεσμία παραγραφής αρχίζει να τρέχει αργότερα, δεν αυξάνεται μόνον η προστασία του καταναλωτή, αλλά και ο κίνδυνος ευθύνης του παραγωγού. Εάν, αντιθέτως, η προθεσμία παραγραφής αρχίζει να τρέχει νωρίτερα, μειώνεται η προστασία του καταναλωτή και –παράλληλα– ο κίνδυνος ευθύνης του παραγωγού.

51. Το Δικαστήριο, για να εμποδίσει μια αδικαιολόγητη σύντμηση της προθεσμίας παραγραφής σε βάρος του καταναλωτή, θεώρησε, με την απόφαση O'Byrne, πρωτίστως κρίσιμη κατά την ερμηνεία της «θέσεως σε κυκλοφορία», ως του γεγονότος που αποτελεί την αφετηρία της προθεσμίας, όχι την υλική παράδοση του προϊόντος από τον παραγωγό σε άλλη οντότητα, αλλά, αντιθέτως, την παραγωγική διαδικασία που εφαρμόζει ο παραγωγός και τον ασκούμενο στο πλαίσιο αυτό έλεγχο. Η παράδοση του προϊόντος σε θυγατρική εταιρία που ανήκει τυπικά στην αλυσίδα διανομής δεν θεωρείται, συναφώς, ως θέση του προϊόντος σε κυκλοφορία, όταν η παράδοση αυτή αποτελεί συναλλαγή διενεργούμενη καθαρά στο εσωτερικό του ομίλου, χωρίς ο παραγωγός να χάνει με αυτή τον έλεγχο του προϊόντος.

52. Με τον τρόπο αυτόν, το Δικαστήριο χρησιμοποίησε μια λειτουργική ερμηνεία της έννοιας του παραγωγού του άρθρου 3, παράγραφος 1, πρώτη φράση, της οδηγίας 85/374, για να αποφύγει τη δυνατότητα να αρχίσει να τρέχει η προθεσμία παραγραφής, λόγω συναλλαγών στο εσωτερικό του ομίλου, μολονότι το προϊόν δεν έχει ακόμη εκφύγει της σφαίρας ελέγχου του παραγωγού. Η αντίθετη λύση θα είχε, πράγματι, ως συνέπεια την παροχή στον παραγωγό της δυνατότητας να μειώσει σημαντικά τη δεκαετή προθεσμία παραγραφής με αποθήκευση και διατήρηση

18 — Μολονότι ο παραγωγός δεν ευθύνεται, σύμφωνα με το άρθρο 7, στοιχείο ε΄, της οδηγίας, εάν αποδείξει ότι, όταν έθεσε το προϊόν σε κυκλοφορία, το επίπεδο επιστημονικών και τεχνικών γνώσεων δεν επέτρεπε να διαπιστωθεί η ύπαρξη του ελαττώματος, εντούτοις ο παραγωγός φέρει το βάρος αποδείξεως και, συνεπώς, και τον κίνδυνο αποδείξεως αυτής της απαλλαγής. Κατά συνέπεια, αυτός ο λόγος απαλλαγής μπορεί μόνον εν μέρει να απαλείψει τον κίνδυνο παρεμπόδισης κάθε καινοτομίας που είναι συνυφασμένος με την αντικειμενική ευθύνη του παραγωγού. Στο πλαίσιο αυτό, ορθά τονίζεται στην ενδέκατη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 85/374 ότι τα προϊόντα φθείρονται με την πάροδο του χρόνου, ενώ θεσπίζονται αυστηρότερες προδιαγραφές ασφάλειας και προοδεύουν οι επιστημονικές και τεχνικές γνώσεις και, κατά συνέπεια, θα ήταν άδικο να καθίσταται ο παραγωγός υπεύθυνος, χωρίς χρονικό περιορισμό για τα ελαττώματα του προϊόντος του.

19 — Στη σχετική θεωρία, ως κύριος λόγος για τη θέσπιση της δεκαετούς προθεσμίας παραγραφής του άρθρου 11 της οδηγίας 85/374, αναφέρεται η δυνατότητα ασφαλίσεως του κινδύνου της ευθύνης του παραγωγού. Βλ. Borghetti, J.-S., όπ.π., υποσημείωση 15, σ. 491 επ. van Wassenaer van Catwijck, A, *Productenaansprakelijkheid in Europees verband,* 2η έκδ., Zwolle 1991, σ. 104. Kullmann, H.J., *Produkthaftungsgesetz,* 2η έκδ., Βερολίνο, 1997, σ. 149.

προϊόντων εντός του ομίλου [20], οδηγώντας με τον τρόπο αυτόν και πάλι σε διατάραξη της επιχειρούμενης με την οδηγία εξισορροπήσεως των συμφερόντων των παραγωγών και των καταναλωτών.

3. Δεύτερο και τρίτο προδικαστικό ερώτημα: Εμπλοκή ενός παραγωγού σε εκκρεμή διαδικασία μέσω της υποκαταστάσεως εναγομένου

53. Με το δεύτερο και το τρίτο προδικαστικό ερώτημα, επί των οποίων έπρεπε να αποφανθεί το Δικαστήριο με την απόφαση O'Byrne, το αιτούν δικαστήριο ρωτούσε, κατ' ουσίαν, αν επιτρέπεται η εθνική νομοθεσία να παρέχει τη διακριτική ευχέρεια στα εθνικά δικαστήρια να θεωρούν μια αγωγή που ασκήθηκε εκ πλάνης κατά άλλου προσώπου αντί του παραγωγού ως «αγωγή κατά του παραγωγού» κατά την έννοια του άρθρου 11 της οδηγίας 85/374 (δεύτερο προδικαστικό ερώτημα) και αν το άρθρο 11 επιτρέπει, στο πλαίσιο αυτό, μια εθνική ρύθμιση, σύμφωνα με την οποία είναι δυνατόν ο παραγωγός να εμπλακεί ως εναγόμενος, μέσω υποκαταστάσεως διαδίκου, σε διαδικασία που κινήθηκε, πριν την εκπνοή της δεκαετούς προθεσμίας, εκ πλάνης κατά άλλης επιχειρήσεως, μολονότι το αίτημα για υποκατάσταση διαδίκου υποβλήθηκε μετά την εκπνοή της προθεσμίας αυτής και δεν είχε εμπροθέσμως ασκηθεί άλλη αγωγή κατά του παραγωγού αυτού σε σχέση με το οικείο προϊόν (τρίτο προδικαστικό ερώτημα).

54. Το Δικαστήριο, απαντώντας σε αυτά τα –από κοινού εξετασθέντα– προδικαστικά ερωτήματα, διαπίστωσε, κατ' αρχάς, ότι η οδηγία ουδέν διαλαμβάνει επί των διαδικασιών που πρέπει να κινηθούν στην περίπτωση που ο ζημιωθείς ασκεί αγωγή αποζημιώσεως λόγω ελαττωματικών προϊόντων, ευρισκόμενος σε πλάνη ως προς την ταυτότητα του παραγωγού. Επομένως, εναπόκειται κατ' αρχήν στο εθνικό δικονομικό δίκαιο να ορίσει τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες χωρεί υποκατάσταση διαδίκου από άλλον στο πλαίσιο μιας τέτοιας δίκης [21].

55. Ακολούθως, το Δικαστήριο τόνισε ότι η οδηγία επιδιώκει την πλήρη εναρμόνιση των ζητημάτων που ρυθμίζει και ο καθορισμός του κύκλου των υπευθύνων προσώπων από τα άρθρα της 1 και 3 πρέπει να θεωρηθεί περιοριστικός. Στο πλαίσιο της ρυθμίσεως αυτής, μπορεί να θεωρηθεί ως παραγωγός ένα άλλο πρόσωπο μόνο στις περιπτώσεις που απαριθμούνται περιοριστικώς στο άρθρο 3 [22].

56. Λαμβανομένων υπόψη όσων προαναφέρθηκαν, το Δικαστήριο, απαντώντας στο δεύτερο και στο τρίτο προδικαστικό ερώτημα, αποφάνθηκε ότι, σε μια περίπτωση όπως αυτή της κύριας δίκης, εναπόκειται, κατ' αρχήν, στο εθνικό δίκαιο να ορίσει τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες χωρεί υποκατά-

20 — Βλ., συναφώς, και προτάσεις του γενικού εισαγγελέα L.A. Geelhoed επί της υποθέσεως O'Byrne (παρατίθεται στην υποσημείωση 3, σημεία 48 επ.).

21 — Απόφαση O'Byrne (παρατίθεται στην υποσημείωση 3, σκέψη 34).

22 — Όπ.π. (σκέψεις 35 και 37).

σταση διαδίκου από άλλον. Ωστόσο, το εθνικό δικαστήριο, αποφαινόμενο επί των προϋποθέσεων υπό τις οποίες χωρεί η εν λόγω υποκατάσταση, πρέπει να μεριμνά για τον σεβασμό του προσωπικού πεδίου εφαρμογής της οδηγίας, όπως αυτό ορίζεται με τα άρθρα της 1 και 3 [23].

4. Ανάλυση της απαντήσεως του Δικαστηρίου επί του δεύτερου και του τρίτου προδικαστικού ερωτήματος

57. Μια εις βάθος ανάλυση της αποφάσεως O'Byrne με οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η απάντηση που έδωσε το Δικαστήριο στο δεύτερο και στο τρίτο προδικαστικό ερώτημα και, ιδίως, η απαίτηση να μεριμνά το εθνικό δικαστήριο, αποφαινόμενο επί των προϋποθέσεων υπό τις οποίες χωρεί η υποκατάσταση διαδίκου, για τον σεβασμό του προσωπικού πεδίου εφαρμογής της οδηγίας 85/374 επιδέχεται δύο ουσιωδώς διαφορετικές μεταξύ τους ερμηνείες.

58. Η απόφαση επιδέχεται, αφενός, την ερμηνεία ότι μια –έγκυρη σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο– υποκατάσταση διαδίκου μπορεί να πληροί τις απαιτήσεις της οδηγίας 85/374, όταν ο «νέος» εναγόμενος εμπίπτει στο προσωπικό πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 85/374 και η αγωγή ασκήθηκε εκ πλάνης –και, συνεπώς, καλοπίστως– αλλά εμπροθέσμως κατά άλλης επιχειρήσεως αντί του παραγωγού, ακόμη και όταν το αίτημα της υποκαταστάσεως διαδίκου υποβλήθηκε μετά την εκπνοή της δεκαετούς προθεσμίας παραγραφής. Σε αυτή την ερμηνεία στήριξε προφανώς το High Court of Justice την απόφασή του της 20ής Οκτωβρίου 2006, με την οποία δέχθηκε το αίτημα του αναιρεσίβλητου για υποκατάσταση διαδίκου. Και το House of Lords φαίνεται να τείνει, κατά πλειοψηφία, στην ερμηνεία αυτή.

59. Έστω και αν αυτή η πρώτη ερμηνεία είναι σύμφωνη με το γράμμα του διατακτικού, η απόφαση O'Byrne περιέχει, κατά την άποψή μου, πολλές ενδείξεις ότι το Δικαστήριο, με την απόφαση αυτή, κατέληξε στο αντίθετο αποτέλεσμα.

60. Υπέρ της δεύτερης αυτής ερμηνείας συνηγορεί η συνολική ανάλυση της αποφάσεως O'Byrne, λαμβανομένης ιδιαιτέρως υπόψη της επαναδιατυπώσεως του δεύτερου και του τρίτου προδικαστικού ερωτήματος, στην οποία προέβη το Δικαστήριο. Το Δικαστήριο συνόψισε τα δύο αυτά ερωτήματα σε ένα, στο οποίο απάντησε υπό την έννοια ότι εναπόκειται, κατ' αρχήν, στο εθνικό δίκαιο να ορίσει τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες χωρεί υποκατάσταση διαδίκου από άλλον, τα εθνικά δικαστήρια όμως, αποφαινόμενα επί των προϋποθέσεων υπό τις οποίες χωρεί η εν λόγω υποκατάσταση, δεν μπορούν να διευρύνουν το προσωπικό πεδίο εφαρμογής της οδηγίας.

61. Με την επισήμανση της υποχρεώσεως σεβασμού του προσωπικού πεδίου εφαρ-

23 — Όπ.π. (σκέψη 39).

μογής της οδηγίας 85/374, αποκλείστηκε, με την απάντηση στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, η δυνατότητα να θεωρηθεί η αγωγή που ασκήθηκε εκ πλάνης κατά άλλης επιχειρήσεως αντί του παραγωγού ως «αγωγή κατά του παραγωγού» κατά την έννοια του άρθρου 11, διότι αυτό θα σήμαινε ότι μία επιχείρηση που δεν εμπίπτει στην έννοια του παραγωγού του άρθρου 3 θα χαρακτηριζόταν ως παραγωγός, κατά παράβαση του προσωπικού πεδίου εφαρμογής της οδηγίας 85/374.

62. Αυτή η αρνητική απάντηση στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα συνεπάγεται συμπερασματικά, για τους ίδιους λόγους, αρνητική απάντηση στο τρίτο προδικαστικό ερώτημα. Δεδομένου ότι η αγωγή που ασκήθηκε εκ πλάνης κατά άλλης επιχειρήσεως αντί του παραγωγού δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως «αγωγή κατά του παραγωγού», δεν αναπτύσσει ενέργεια διακοπής της παραγραφής, κατά την έννοια του άρθρου 11 της οδηγίας 85/374 και οι αξιώσεις κατά του πραγματικού παραγωγού αποσβέννυνται –στο μέτρο που δεν έχει κινηθεί χωριστή διαδικασία εναντίον του– μετά την εκπνοή της δεκαετούς προθεσμίας παραγραφής. Στο πλαίσιο αυτό αποκλείεται να εμπλακεί ο παραγωγός, μέσω υποκαταστάσεως διαδίκου, ως εναγόμενος σε ήδη εκκρεμή διαδικασία που αφορά δικαστική επιδίωξη κατά άλλης επιχειρήσεως των αξιώσεων που έχουν πλέον αποσβεσθεί. Διαφορετικά, η αγωγή κατά άλλης επιχειρήσεως αντί του παραγωγού θα αντιμετωπιζόταν de facto ως αγωγή κατά του πραγματικού παραγωγού, πράγμα που απέκλεισε το Δικαστήριο, με την απάντησή του στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα.

Β — *Η αίτηση του House of Lords για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως*

1. Εισαγωγικές παρατηρήσεις

63. Το House of Lords, με την αίτηση της 11ης Ιουνίου 2008 για έκδοση προδικαστικής αποφάσεως, ζητεί, κατ' ουσίαν, να εξεταστεί εκ νέου κατά πόσο θα ήταν σύμφωνη με την οδηγία 85/374 η υποκατάσταση εναγομένου υπό τις συνθήκες της διαφοράς της κύριας δίκης. Κατά τη διατύπωση αυτού του προδικαστικού ερωτήματος, το House of Lords δέχθηκε ως αφετηρία ότι ο αρχικώς εναγόμενος στην κύρια δίκη προμηθευτής APMSD δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως παραγωγός κατά την έννοια του άρθρου 3 της οδηγίας 85/374 και ότι το αίτημα υποκαταστάσεως διαδίκου υποβλήθηκε το πρώτον μετά την εκπνοή της δεκαετούς προθεσμίας παραγραφής του άρθρου 11 της οδηγίας.

64. Η APSA όμως υποστήριξε ότι στη διαδικασία της κύριας δίκης δεν έχει ακόμη οριστικώς διευκρινιστεί κατά πόσον η APMSD μπορούσε να χαρακτηριστεί ως παραγωγός κατά την έννοια του άρθρου 3 της οδηγίας 85/374. Επίσης δεν έχει κριθεί κατά πόσον η άσκηση αγωγής κατά της APSA στις 16 Οκτωβρίου 2002 έλαβε χώρα πριν την εκπνοή της δεκαετούς προθεσμίας του άρθρου 11 της οδηγίας ή όχι. Στο πλαίσιο αυτό, η Επιτροπή, στηριζόμενη στις πληροφορίες που περιέχονται στη δικογραφία, υποστηρίζει ιδίως ότι η APMSD πρέπει να θεωρηθεί παραγωγός κατά την έννοια του άρθρου 3 της οδηγίας και ότι πρέπει να επαναδιατυπωθεί αντίστοιχα το προδικαστικό ερώτημα.

65. Μολονότι το Δικαστήριο δεν καλείται να εκτιμήσει το ιστορικό της διαφοράς της κύριας δίκης, μπορεί πάντως να παράσχει στο αιτούν δικαστήριο, λαμβανομένων υπόψη των ιδιομορφιών του ιστορικού αυτού, όλες τις χρήσιμες ενδείξεις, οι οποίες θα διευκολύνουν την επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης.

66. Στο πλαίσιο αυτό, θα αναλύσω, κατ' αρχάς, το προδικαστικό ερώτημα με τη διατύπωση που επέλεξε το House of Lords. Ακολούθως θα εξετάσω τις αρχές του συλλογισμού του House of Lords και θα διερευνήσω τις πιθανές συνέπειές τους για την απάντηση του προδικαστικού ερωτήματος.

2. Αδύνατη η υποκατάσταση εναγομένου σε βάρος παραγωγού μετά την εκπνοή της προθεσμίας παραγραφής του άρθρου 11 της οδηγίας 85/374

67. Το κεντρικό ερώτημα που πρέπει να διευκρινιστεί με την απάντηση στην αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως του House of Lords είναι αν και υπό ποιες προϋποθέσεις μπορεί η εθνική νομοθεσία να παρέχει στον ζημιωθέντα τη δυνατότητα να εμπλέξει, μετά την εκπνοή της οριζόμενης στο άρθρο 11 της οδηγίας 85/374 προθεσμίας παραγραφής, τον παραγωγό ως εναγόμενο σε διαδικασία που κινήθηκε πριν την εκπνοή της προθεσμίας παραγραφής, στρεφόμενη εκ πλάνης κατά ενός προμηθευτή και, με τον τρόπο αυτόν, να επιδιώξει δικαστικά αξιώσεις που απορρέουν από την οδηγία κατά του παραγωγού.

68. Κατά την άποψή μου, δεν είναι σύμφωνη προς την οδηγία 85/374 μια τέτοια υποκατάσταση εναγομένου εις βάρος παραγωγού που απαλλάσσεται συνεπεία της εκπνοής της δεκαετούς προθεσμίας παραγραφής.

69. Πρέπει, κατ' αρχάς, να επισημανθεί ότι η οδηγία 85/374 επιδιώκει, κατά πάγια νομολογία, την πλήρη εναρμόνιση των νομοθετικών, ρυθμιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών. Το περιθώριο εκτιμήσεως που διαθέτουν τα κράτη μέλη για να ρυθμίζουν την ευθύνη από ελαττωματικά προϊόντα καθορίζεται εξ ολοκλήρου από την οδηγία 85/374 αυτή καθεαυτή και πρέπει να συνάγεται από τη διατύπωση, τον σκοπό και την οικονομία της [24].

70. Το Δικαστήριο έχει κρίνει, επίσης, κατά πάγια νομολογία, ότι το άρθρο 13 της οδηγίας 85/374, σύμφωνα με το οποίο η οδηγία δεν θίγει τα δικαιώματα που ενδέχεται να έχει ο ζημιωθείς, βάσει του δικαίου περί συμβατικής ή εξωσυμβατικής ευθύνης ή βάσει ειδικού καθεστώτος ευθύνης που τυχόν ισχύει κατά τη στιγμή κοινοποίησης της οδηγίας αυτής, δεν μπορεί να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι

24 — Αποφάσεις της 4ης Ιουνίου 2009, C-285/08, Moteurs Leroy Somer (Συλλογή 2009, σ. I-4733, σκέψεις 20 επ.), της 10ης Ιανουαρίου 2006, C-402/03, Skov και Bilka (Συλλογή 2006, σ. I-199, σκέψεις 22 επ.), της 25ης Απριλίου 2002, C-52/00, Επιτροπή κατά Γαλλίας (Συλλογή 2002, σ. I-3827, σκέψεις 16 και 24), της 25ης Απριλίου 2002, C-154/00, Επιτροπή κατά Ελλάδος (Συλλογή 2002, σ. I-3879, σκέψεις 12 και 20), και της 25ης Απριλίου 2002, C-183/00, González Sánchez (Συλλογή 2002, σ. I-3901, σκέψη 25).

επιτρέπει στα κράτη μέλη να διατηρούν σε ισχύ γενικό σύστημα αντικειμενικής ευθύνης από ελαττωματικά προϊόντα διαφορετικό από αυτό που θεσπίζει η εν λόγω οδηγία [25].

71. Βάσει των προδιαγραφών αυτών, η οδηγία 85/374 καθορίζει όχι μόνον τα κατώτατα, αλλά και τα ανώτατα όρια της αντικειμενικής ευθύνης του παραγωγού για τα προϊόντα [26] και η ρύθμιση της παραγραφής του άρθρου 11 πρέπει αδιαμφισβήτητα να θεωρηθεί ως καθορισμός του ανώτατου χρονικού ορίου ευθύνης.

72. Από μια σύμφωνη προς το γράμμα και την οικονομία της οδηγίας 85/374 ερμηνεία του άρθρου 11 της οδηγίας αυτής προκύπτει, στο πλαίσιο αυτό, κατά τρόπο αδιαμφισβήτητο, ότι οι αξιώσεις που αντλεί ο ζημιωθείς από την εν λόγω οδηγία κατά του οικείου παραγωγού θα έπρεπε να αποσβέννυνται πλήρως μετά την εκπνοή της προβλεπόμενης στην οδηγία δεκαετούς προθεσμίας. Στο κείμενο της διατάξεως αυτής στις διάφορες γλώσσες, η απόσβεση των αξιώσεων περιγράφεται, μεταξύ άλλων, με τους όρους «prenehajo», «erlöschen», «shall be extinguished», «s'éteignent», «se extinguirán», «si estinguono», «komen te vervallen». Η διατύπωση της διατάξεως αυτής δεν προσφέρει, συνεπώς, κανένα έρεισμα για την άποψη ότι οι αξιώσεις που απορρέουν από την οδηγία θα μπορούσαν, μετά την απόσβεσή τους, να αναβιώσουν για οποιονδήποτε λόγο.

73. Πέραν αυτού, η ερμηνεία σύμφωνα με την οποία η συμπλήρωση της προθεσμίας παραγραφής του άρθρου 11 της οδηγίας 85/374 οδηγεί σε αμετάκλητη απόσβεση των αξιώσεων του ζημιωθέντος που απορρέουν από την οδηγία σε σχέση με τον παραγωγό που απαλλάσσεται είναι σύμφωνη προς τη νομολογία του Δικαστηρίου σχετικά με τους επιδιωκόμενους από την οδηγία σκοπούς.

74. Το Δικαστήριο, αναφερόμενο στην πρώτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 85/374, αποφαίνεται, κατά πάγια νομολογία, ότι η οδηγία αυτή έχει ως σκοπό όχι μόνο να αποφευχθούν οι διαφορές στο επίπεδο προστασίας των καταναλωτών, αλλά επίσης να διασφαλισθεί ο υγιής ανταγωνισμός μεταξύ των επιχειρήσεων και να διευκολυνθεί η ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων [27].

75. Κατά τη συνύπαρξη αυτών των τριών σκοπών της ρυθμίσεως, η προστασία των καταναλωτών δεν υπερέχει, στο πλαίσιο της οδηγίας 85/374, σε σχέση με τους δύο άλλους

25 — Παρατιθέμενες στην υποσημείωση 24 αποφάσεις Moteurs Leroy Somer (σκέψη 22), Skov και Bilka (σκέψη 39), Επιτροπή κατά Γαλλίας (σκέψη 21), Επιτροπή κατά Ελλάδος (σκέψη 17) και González Sánchez (σκέψη 30).

26 — Η οδηγία 85/374 δεν αποκλείει, εντούτοις, την εφαρμογή διαφορετικών εθνικών συστημάτων συμβατικής ή εξωσυμβατικής ευθύνης, στηριζόμενων σε διαφορετικές βάσεις. Βλ. Magnus, U., Die Produkthaftung des Zwischenhändlers vor dem EuGH, *GPR* 2006, σ. 121, 123, ο οποίος ορθά τονίζει, συναφώς, ότι η οδηγία δεν πρέπει να θεωρείται ως ρύθμιση του συνολικού ζητήματος της ευθύνης για τα προϊόντα, αλλά αποτελεί απλώς μια μερική — στο μέτρο όμως αυτό πλήρως εναρμονισμένη– ρύθμιση του προβλήματος αυτού, μέσω της αντικειμενικής ευθύνης.

27 — Παρατιθέμενες στην υποσημείωση 24 αποφάσεις Moteurs Leroy Somer (σκέψη 29), Επιτροπή κατά Γαλλίας (σκέψη 17), Επιτροπή κατά Ελλάδος (σκέψη 13) και González Sánchez (σκέψη 26).

σκοπούς της ρυθμίσεως [28], σε αντίθεση με ό,τι ισχύει για πολλές άλλες οδηγίες που αφορούν τους καταναλωτές [29]. Σκοπό της οδηγίας 85/374 αποτελεί η δίκαιη κατανομή των κινδύνων μεταξύ του ζημιωθέντος και του παραγωγού, πράγμα που επιβεβαιώνεται, μεταξύ άλλων, ρητώς στην έβδομη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας [30].

76. Στο πλαίσιο αυτό, το Δικαστήριο αποφαίνεται, κατά πάγια νομολογία, ότι εθνικές ρυθμίσεις για την προστασία των καταναλωτών που υπερβαίνουν τις περιεχόμενες στην οδηγία 85/374 προδιαγραφές είναι, υπό το πρίσμα της επιδιωκόμενης πλήρους εναρμονίσεως, αντίθετες προς την οδηγία [31].

77. Όπως ήδη εξέθεσα, η δεκαετής προθεσμία παραγραφής του άρθρου 11 της οδηγίας 85/374 αποσκοπεί, στο πλαίσιο αυτό, στο να εξασφαλίσει στους παραγωγούς μία σταθερή καταληκτική ημερομηνία για την αντικειμενική τους ευθύνη. Με τον τρόπο αυτόν, δεν διατηρείται μόνον εντός ορίων η πρόσθετη επιβάρυνση για τους παραγωγούς, αλλά συγχρόνως διευκολύνεται η δυνατότητα ασφαλιστικής καλύψεως του κινδύνου ευθύνης [32].

78. Αυτοί οι δύο σκοποί μπορούν να επιτευχθούν μόνον εάν τα χρονικά σημεία έναρξης και λήξης της δεκαετούς προθεσμίας ρυθμί-

28 — Βλ. Schaub, R., Abschied vom nationalen Produkthaftungsrecht? Anspruch und Wirklichkeit der EG-Produkthaftung, *ZEuP* 2003, σ. 562, σ. 570· Schroeter, U., Zur historischen Auslegung sekundären Gemeinschaftsrechts und deren Grenzen am Beispiel der Produkthaftungsrichtlinie, *ELR* 2006, σ. 296, 297· Whittaker, S., Form and Substance in the Harmonisation of Product Liability in Europe, *ZEuP* 2007, σ. 858, 866· Bacache, M., La loi n° 98-389 du 19 mai 1998, 10 ans après, *Resp. civ. et assur.* 2008, étude 7, σημείο 2.

29 — Το Δικαστήριο ορθά τόνισε, με τις παρατιθέμενες στην υποσημείωση 24 αποφάσεις Επιτροπή κατά Γαλλίας (σκέψη 18), Επιτροπή κατά Ελλάδος (σκέψη 14) και González Sánchez (σκέψη 27), ότι ορισμένες οδηγίες που αφορούν τους καταναλωτές προβλέπουν, στο πλαίσιο αυτό, ρητώς ότι τα κράτη μέλη μπορούν να θεσπίζουν ή να διατηρούν, επί των θεμάτων που ρυθμίζει η οδηγία, αυστηρότερες διατάξεις προστασίας των καταναλωτών, εξασφαλίζοντας με τον τρόπο αυτόν στους καταναλωτές υψηλότερο επίπεδο προστασίας. Βλ. άρθρο 8 της οδηγίας 90/314/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 13ης Ιουνίου 1990, για τα οργανωμένα ταξίδια και τις οργανωμένες διακοπές και περιηγήσεις (ΕΕ L 158, σ. 59), άρθρο 8 της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 1993, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές (ΕΕ L 95, σ. 29), άρθρο 14 της οδηγίας 97/7/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20ής Μαΐου 1997, για την προστασία των καταναλωτών κατά τις εξ αποστάσεως συμβάσεις (ΕΕ L 144, σ. 19), άρθρο 8, παράγραφος 2, της οδηγίας 1999/44/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 25ης Μαΐου 1999, σχετικά με ορισμένες πτυχές της πώλησης και των εγγυήσεων καταναλωτικών αγαθών (ΕΕ L 171, σ. 12).

30 — Σύμφωνα με την έβδομη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 85/374, η δίκαιη κατανομή των κινδύνων μεταξύ του ζημιωθέντος και του παραγωγού προϋποθέτει τη δυνατότητα του τελευταίου αυτού να απαλλαγεί από την ευθύνη, εφόσον αποδείξει την ύπαρξη ορισμένων απαλλακτικών στοιχείων.

31 — Ως θεμελιώδεις αποφάσεις θεωρούνται οι παρατιθέμενες στην υποσημείωση 24 αποφάσεις Επιτροπή κατά Γαλλίας και Επιτροπή κατά Ελλάδος. Ως αντίθετες προς την οδηγία χαρακτηρίστηκαν, με τις αποφάσεις αυτές: η διεύρυνση της έννοιας της ζημίας συνεπεία μη τηρήσεως της προβλεπόμενης στο άρθρο 9, παράγραφος 1, στοιχείο β΄, συμμετοχής του καταναλωτή με εκπιπτόμενο ποσό ύψους 500 ευρώ (αποφάσεις Επιτροπή κατά Γαλλίας, σκέψεις 26 επ., και Επιτροπή κατά Ελλάδος, σκέψη 34), η απεριόριστη εφαρμογή της ευθύνης του παραγωγού στον προμηθευτή σε σχέση με τον καταναλωτή (απόφαση Επιτροπή κατά Γαλλίας, σκέψεις 36 επ.), η θέσπιση πρόσθετων προϋποθέσεων όσον αφορά τα πραγματικά περιστατικά για την απαλλαγή από την ευθύνη κατά το άρθρο 7, στοιχεία δ΄ και ε΄ (απόφαση Επιτροπή κατά Γαλλίας, σκέψεις 42 επ.). Η μεταγενέστερη νομολογία χαρακτήρισε ως αντίθετες προς την οδηγία: νομοθετική ρύθμιση, σύμφωνα με την οποία ο προμηθευτής υπέχει σε σχέση με τον καταναλωτή την ευθύνη του παραγωγού (απόφαση Skov και Bilka, παρατιθέμενη στην υποσημείωση 24· επιβεβαιώθηκε με την απόφαση της 5ης Ιουλίου 2007, C-327/05, Επιτροπή κατά Δανίας, Συλλογή 2007, σ. I-93) και τον περιορισμό της δυνατότητας του προμηθευτή να απαλλαγεί από την ευθύνη κατά το άρθρο 3, παράγραφος 3, στις περιπτώσεις στις οποίες ο παραγωγός παραμένει άγνωστος (απόφαση της 14ης Μαρτίου 2006, C-177/04, Επιτροπή κατά Γαλλίας, Συλλογή 2006, σ. I-2461).

32 — Βλ., συναφώς, σημεία 47 επ. των παρουσών προτάσεων.

ζονται ενιαία σε ολόκληρη την Κοινότητα. Στο πλαίσιο αυτό, η διαδρομή της παραγραφής καθορίζεται στο άρθρο 11 της οδηγίας 85/374 βάσει κριτηρίων δυναμένων να διαπιστωθούν αντικειμενικά: η προθεσμία αρχίζει να τρέχει από την ημερομηνία κατά την οποία ο παραγωγός έθεσε σε κυκλοφορία το προϊόν και διαρκεί δέκα έτη. Πέραν αυτού, ο νομοθέτης της οδηγίας, για να εμποδίσει τις διατάξεις των νομοθεσιών των κρατών μελών περί αναστολής ή διακοπής της παραγραφής να οδηγήσουν σε διαφορετική διαμόρφωση της δεκαετούς προθεσμίας στις εθνικές νομοθεσίες, ρύθμισε τους λόγους διακοπής της παραγραφής στο άρθρο 11 κατά τρόπο αποκλειστικό, υπό την έννοια ότι μόνον η κίνηση δικαστικής διαδικασίας κατά του παραγωγού μπορεί να διακόψει την εν λόγω παραγραφή. Κατά συνέπεια, η άσκηση αγωγής κατά άλλου προσώπου αντί του παραγωγού δεν οδηγεί σε διακοπή της δεκαετούς προθεσμίας [33].

79. Από συστηματική άποψη, η αποκλειστική αυτή ρύθμιση των λόγων διακοπής της παραγραφής κατά το άρθρο 11 της οδηγίας 85/374 αποτελεί σαφέστατη ένδειξη ότι οι απορρέουσες από την οδηγία αξιώσεις που αποσβέστηκαν σύμφωνα με το άρθρο 11 δεν μπορούν πλέον να επιδιωχθούν δικαστικώς, ούτε μέσω –έγκυρης σύμφωνα με το εθνικό δικονομικό δίκαιο– υποκαταστάσεως διαδίκου στο πλαίσιο εκκρεμούς διαδικασίας στρεφομένης κατά προμηθευτή. Εάν μπορούσε ο ζημιωθείς, οι αξιώσεις του οποίου κατά του παραγωγού έχουν αποσβεσθεί, να εμπλέξει τον εν λόγω παραγωγό ως εναγόμενο σε άλλη διαδικασία που αφορά τη δικαστική επιδίωξη των ίδιων αξιώσεων κατά ενός προμηθευτή, θα δημιουργείτο, κατ' αποτέλεσμα, ένας νέος λόγος διακοπής της παραγραφής. Πράγματι, στην περίπτωση αυτή, η κίνηση διαδικασίας κατά επιχειρήσεως που εκ πλάνης θεωρήθηκε ως παραγωγός θα μπορούσε να διακόψει de facto την παραγραφή και έναντι των παραγωγών. Αυτό θα οδηγούσε σε υπέρβαση του ανώτατου χρονικού ορίου ευθύνης των παραγωγών που προβλέπει το άρθρο 11, πράγμα που αποκλείεται, λαμβανομένης υπόψη της πλήρους εναρμονίσεως του τομέα αυτού που επιχειρεί η οδηγία 85/374.

80. Κατόπιν όλων αυτών, καταλήγω στο συμπέρασμα ότι δεν είναι σύμφωνη προς την οδηγία 85/374 η εθνική ρύθμιση, σύμφωνα με την οποία ο ζημιωθείς μπορεί, μέσω της υποκαταστάσεως εναγομένου, να εμπλέξει παραγωγό που έχει απαλλαγεί από την ευθύνη, σύμφωνα με την οδηγία 85/374, με την εκπνοή της προθεσμίας παραγραφής του άρθρου 11 της οδηγίας αυτής, σε διαδικασία στην οποία οι απορρέουσες από την οδηγία αξιώσεις ασκήθηκαν εκ πλάνης, αλλά εμπροθέσμως κατά άλλης επιχειρήσεως.

33 — Στις προτάσεις του επί της υποθέσεως O'Byrne, ο γενικός εισαγγελέας L.A. Geelhoed (παρατίθεται στην υποσημείωση 3, σημείο 58) τόνισε, ορθά, ότι η δεκαετής προθεσμία δεν διακόπτεται εάν ο ζημιωθείς, εκ πλάνης, στράφηκε κατά προσώπου που δεν είναι ο παραγωγός του προϊόντος υπό την έννοια του άρθρου 3. Βλ., επίσης, Taschner, H.C. και Frietsch, E., όπ.π. (υποσημείωση 17), άρθρο 11 της οδηγίας, σημείο 8, οι οποίοι επισημαίνουν ότι, εάν κατά τη διάρκεια της δικαστικής διαφοράς προκύψει ότι η δικαστική διαδικασία κινήθηκε κατά λάθος προσώπου, αποσβέννυται η αξίωση κατά του πραγματικού αντιδίκου. Όμοια και Kullmann, H.J., όπ.π. (υποσημείωση 19), σ. 152.

3. Ανάλυση των αρχών του συλλογισμού του προδικαστικού ερωτήματος του House of Lords και των συνεπειών τους για την εφαρμογή της οδηγίας 85/374

81. Όπως ήδη εξέθεσα, η APSA υποστηρίζει ότι δεν έχουν ακόμη κριθεί στη διαδικασία της διαφοράς της κύριας δίκης οι παραδοχές στις οποίες στηρίχθηκε η αίτηση για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως, ότι δηλαδή η APMSD δεν είναι παραγωγός κατά την έννοια του άρθρου 3 της οδηγίας 85/374 και ότι η APSA ενήχθη το πρώτον μετά την εκπνοή της δεκαετούς προθεσμίας παραγραφής. Πέραν αυτού, η Επιτροπή τείνει σαφώς υπέρ της απόψεως ότι η APMSD πρέπει να θεωρηθεί παραγωγός, κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 3, και έτσι προτείνει να επαναδιατυπωθεί το προδικαστικό ερώτημα, λαμβανομένου υπόψη του γεγονότος αυτού.

82. Δεδομένου ότι το Δικαστήριο μπορεί να παράσχει στο αιτούν δικαστήριο όλες τις χρήσιμες ενδείξεις, οι οποίες θα το διευκολύνουν να αποφανθεί επί της διαφοράς της κύριας δίκης, θα προχωρήσω σε λεπτομερή εξέταση των δύο βασικών παραδοχών του House of Lords, διευκρινίζοντας πώς πρέπει, κατά κανόνα, να καθορίζεται, σε μία περίπτωση όπως αυτή της προκείμενης κύριας δίκης, η διαδρομή της προθεσμίας παραγραφής του άρθρου 11 της οδηγίας 85/374 και πώς πρέπει να αξιολογείται, υπό το πρίσμα της οδηγίας, μια υποκατάσταση εναγομένου σε βάρος παραγωγού, όταν το αίτημα για υποκατάσταση διαδίκου υποβλήθηκε πριν την εκπνοή της προθεσμίας παραγραφής. Ακολούθως, θα εξετάσω ποιες συνέπειες θα είχε ο χαρακτηρισμός ενός προμηθευτή όπως η APMSD ως παραγωγού, κατά την έννοια του άρθρου 3 της οδηγίας 85/374, σε μία περίπτωση όπως αυτή της κύριας δίκης.

α) Η παραγραφή του άρθρου 11 της οδηγίας 85/374 και η υποκατάσταση εναγομένου πριν την εκπνοή αυτής της προθεσμίας παραγραφής

i) Η διαδρομή της προθεσμίας παραγραφής κατά το άρθρο 11 της οδηγίας 85/374 σε μία περίπτωση όπως αυτή της διαφοράς της κύριας δίκης

83. Σύμφωνα με το άρθρο 11 της οδηγίας 85/374, τα δικαιώματα που η οδηγία αυτή παρέχει στον ζημιωθέντα παραγράφονται μετά πάροδο δέκα ετών, από την ημερομηνία κατά την οποία ο παραγωγός έθεσε σε κυκλοφορία το συγκεκριμένο προϊόν.

84. Το ερώτημα σχετικά με τον καθορισμό του ακριβούς χρονικού σημείου κατά το οποίο ένα προϊόν τίθεται σε κυκλοφορία υποβλήθηκε ήδη στο Δικαστήριο με την πρώτη αίτηση του High Court of Justice για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως και απαντήθηκε κατά τρόπο μονοσήμαντο με την απόφαση O'Byrne.

85. Το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι ένα προϊόν τίθεται σε κυκλοφορία όταν έχει εξέλθει της παραγωγικής διαδικασίας που εφαρμόζει ο παραγωγός και έχει εισέλθει σε διαδικασία εμπορικής κυκλοφορίας, στο

πλαίσιο της οποίας προτείνεται, ως έχει, στο κοινό προς χρήση ή ανάλωση [34]. Στο πλαίσιο αυτό, η παράδοση του προϊόντος σε θυγατρική εταιρία που ανήκει τυπικά στην αλυσίδα διανομής δεν θεωρείται ως θέση του προϊόντος σε κυκλοφορία, όταν η παράδοση αυτή αποτελεί συναλλαγή διενεργούμενη καθαρά στο εσωτερικό του ομίλου, χωρίς ο παραγωγός να χάνει με αυτή τον έλεγχο του προϊόντος [35].

86. Εάν τα εθνικά δικαστήρια στην κύρια δίκη επιβεβαιώσουν τελικώς ότι οι δεσμοί μεταξύ APSA και APMSD είναι τόσο στενοί, ώστε η APMSD δεν μπορούσε να καθορίσει αυτόνομα τη συμπεριφορά της όσον αφορά το οικείο εμβόλιο, το εμβόλιο που παραδόθηκε στην APMSD θα έχει τεθεί σε κυκλοφορία κατά τον χρόνο που η τελευταία το πώλησε σε τρίτο πρόσωπο.

87. Στο πλαίσιο αυτό, από την αίτηση για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως προκύπτει ότι η ημερομηνία κατά την οποία η APSA απέστειλε το εμβόλιο στην APMSD έχει επακριβώς καθοριστεί στη διαδικασία της κύριας δίκης. Το εμβόλιο απεστάλη στις 18 Σεπτεμβρίου 1992 και περιήλθε στην APMSD στις 22 Σεπτεμβρίου 1992. Αντιθέτως, δεν είναι ορισμένο το ακριβές χρονικό σημείο κατά το οποίο η APMSD πώλησε το εμβόλιο στο Department of Health. Σύμφωνα με τα στοιχεία του αιτούντος δικαστηρίου η πώληση αυτή έλαβε χώρα «πιθανώς στα τέλη Σεπτεμβρίου ή στις αρχές Οκτωβρίου του 1992». Τέλος, στις 3 Νοεμβρίου 1992 ο αναιρεσίβλητος εμβολιάστηκε με το εν λόγω εμβόλιο.

88. Στις 16 Οκτωβρίου 2002, ο αναιρεσίβλητος άσκησε αγωγή κατά της APSA, προβάλλοντας τις αξιώσεις του που απορρέουν από την οδηγία 85/374.

89. Εάν η δεκαετής προθεσμία παραγραφής που ισχύει για την APSA έπρεπε να αρχίσει να τρέχει το πρώτον με την παράδοση του εμβολίου στο Department of Health, θα έπρεπε να καθοριστεί η ακριβής ημερομηνία πωλήσεως του εμβολίου από την APMSD στο Department of Health, για να καθοριστεί η χρονική αφετηρία αυτής της προθεσμίας παραγραφής. Ανεξαρτήτως του κατά πόσον, στην υποθετική αυτή περίπτωση, δεν θα είχε ήδη διακοπεί εμπροθέσμως, με την άσκηση αγωγής κατά της APMSD, η προθεσμία παραγραφής κατά της APSA [36], σε κάθε περίπτωση η δικαστική διαδικασία κατά της APSA στις 16 Οκτωβρίου 2002 θα είχε κινηθεί πριν την εκπνοή της δεκαετούς προθεσμίας, εάν το εμβόλιο είχε τεθεί σε κυκλοφορία το πρώτον με πώληση στο Department of Health στις 16 Οκτωβρίου 1992 ή αργότερα [37].

34 — Απόφαση O'Byrne (παρατίθεται στην υποσημείωση 3, σκέψη 32).

35 — Βλ. σημεία 39 επ. των παρουσών προτάσεων.

36 — Βλ. σημεία 109 επ. των παρουσών προτάσεων.

37 — Έστω και αν η οδηγία 85/374 δεν καθορίζει ρητώς τη μέθοδο για τον υπολογισμό της προθεσμίας, πρέπει –υπό το πρίσμα της επιδιωκόμενης πλήρους εναρμονίσεως– και ο υπολογισμός της προθεσμίας να λαμβάνει χώρα ενιαία σε ολόκληρη την Κοινότητα. Κατά τον υπολογισμό αυτό ενδείκνυται, υπό το πρίσμα των σκοπών που επιδιώκει η εν λόγω οδηγία, να υιοθετηθεί η μέθοδος υπολογισμού στην οποία στηρίζονται πολλές έννομες πράξεις της Κοινότητας, σύμφωνα με την οποία δεν συνυπολογίζεται η ημέρα κατά την οποία λαμβάνει χώρα το γεγονός που κινεί την προθεσμία, σύμφωνα με το αξίωμα dies a quo non computatur in termino (βλ. π.χ. άρθρα 80 επ. του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου). Με τον τρόπο αυτό εξασφαλίζεται ιδίως ότι ο καταναλωτής μπορεί να εξαντλήσει την προθεσμία που του παρέχεται (βλ. απόφαση της 15ης Ιανουαρίου 1987, 152/85, Misset, Συλλογή 1987, σ. 223, σχετικά με τα άρθρα 80 επ. του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου). Κατά συνέπεια, η προθεσμία του άρθρου 11 της οδηγίας 85/374 λήγει, κατ' αρχήν, με την πάροδο της ημέρας του δέκατου έτους που αντιστοιχεί αριθμητικά στην ημέρα θέσεως του προϊόντος σε κυκλοφορία.

90. Ακόμη και αν δεν θα ήταν πλέον δυνατόν να καθοριστεί το ακριβές χρονικό σημείο της πωλήσεως του εμβολίου στο Department of Health που κινεί την προθεσμία, αλλά αυτό μπορούσε μόνον να οριοθετηθεί στο χρονικό διάστημα μεταξύ της 22ας Σεπτεμβρίου 1992 –χρόνου αφίξεως του εμβολίου στην APMSD– και της 3ης Νοεμβρίου 1992 –χρόνου εμβολιασμού του αναιρεσιβλήτου– σε κάθε περίπτωση, με την κίνηση δικαστικής διαδικασίας κατά της APSA στις 16 Οκτωβρίου 2002 θα είχε εμπροθέσμως διακοπεί η διαδρομή της προθεσμίας παραγραφής. Στο μέτρο που η APSA θα προέβαλε ένσταση παραγραφής, θα έπρεπε και να αποδείξει τον χρόνο θέσεως του εμβολίου σε κυκλοφορία [38]. Εάν η APSA, ως παραγωγός, δεν μπορούσε παρά μόνο να οριοθετήσει αυτό το χρονικό σημείο εντός συγκεκριμένου χρονικού διαστήματος που αρχίζει περισσότερα από δέκα έτη πριν το χρονικό σημείο ασκήσεως της αγωγής, αλλά τελειώνει λιγότερο από δέκα έτη πριν από το χρονικό αυτό σημείο, η APSA θα έφερε, ως παραγωγός, όχι μόνον το βάρος αποδείξεως, αλλά επίσης και τον κίνδυνο αποδείξεως για τον καθορισμό του ακριβούς χρονικού σημείου αφετηρίας της παραγραφής [39]. Ακόμη και σε μια τέτοια υποθετική περίπτωση, η δικαστική διαδικασία στις 16 Οκτωβρίου 2002 θα είχε κινηθεί, ελλείψει ακριβούς καθορισμού του χρονικού σημείου θέσεως του προϊόντος σε κυκλοφορία, σε κάθε περίπτωση εμπροθέσμως και, συνεπώς, θα διέκοπτε την παραγραφή έναντι της APSA.

ii) Δυνατότητα υποκαταστάσεως διαδίκου εις βάρος του παραγωγού πριν την εκπνοή της προθεσμίας παραγραφής κατά το άρθρο 11 της οδηγίας 85/374

91. Η οδηγία ουδέν διαλαμβάνει επί των διαδικασιών που πρέπει να κινηθούν στην περίπτωση που ο ζημιωθείς επιθυμεί να επιδιώξει δικαστικώς τις απορρέουσες από την οδηγία αξιώσεις του κατά του παραγωγού. Εάν το εθνικό δικονομικό δίκαιο προβλέπει τη δυνατότητα υποκαταστάσεως του εναγομένου στο πλαίσιο εκκρεμούς διαδικασίας από άλλον εναγόμενο και επιδιώξεως, με τον τρόπο αυτό, κατά του εναγομένου που ενεπλάκη στη διαδικασία, των αξιώσεων που ασκήθηκαν ενώπιον του δικαστηρίου, θα πρέπει, κατ' αρχήν, μια τέτοια υποκατάσταση εναγομένου να θεωρηθεί επιτρεπόμενη μορφή ασκήσεως αγωγής κατά του παραγωγού.

92. Ενόσω δεν έχει ακόμη συμπληρωθεί η προθεσμία παραγραφής κατά το άρθρο 11 της οδηγίας 85/374, ο παραγωγός μπορεί, συνεπώς, στο πλαίσιο υποκαταστάσεως διαδίκου, που είναι έγκυρη σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο, να εμπλακεί ως εναγόμενος σε άλλη διαδικασία, στην οποία εκ πλάνης ασκήθηκαν κατά άλλης επιχειρήσεως αξιώσεις αποζημιώσεως που αφορούν ευθύνη λόγω του προϊόντος.

38 — Βλ. Taschner, H.C. και Frietsch, E. (παρατίθεται στην υποσημείωση 17) άρθρο 11 της οδηγίας, σημείο 4· Dommering-van Rongen, L. (παρατίθεται στην υποσημείωση 13), σ. 173.

39 — Βλ. Schmidt-Salzer, J., *Kommentar EG-Richtlinie Produkthaftung*, τόμος 1, Χαϊδελβέργη, 1986, άρθρο 11, σημείο 14· Borghetti, J.-S., όπ.π. (υποσημείωση 15), σημείο 512, σ. 492, ιδίως υποσημείωση 271· Graf von Westphalen, F., όπ.π. (υποσημείωση 13), § 79, σημείο 17.

93. Το ίδιο θα πρέπει να ισχύσει, εάν ο ζημιωθείς διέκοψε την προθεσμία παραγραφής κατά το άρθρο 11 της οδηγίας 85/374, ασκώντας χωριστή αγωγή κατά του παραγωγού. Επειδή η ενέργεια αυτής της διακοπής της παραγραφής υπερβαίνει τη συγκεκριμένη διαδικασία, θα ήταν σύμφωνη προς την οδηγία 85/374 η δυνατότητα εμπλοκής του παραγωγού, μετά την πρώτη διαδικασία, μέσω –έγκυρης σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο– υποκαταστάσεως διαδίκου, σε άλλη διαδικασία, στην οποία ασκήθηκαν εκ πλάνης οι ίδιες αξιώσεις κατά άλλης επιχειρήσεως.

β) Οι συνέπειες του χαρακτηρισμού ενός προμηθευτή ως παραγωγού κατά την έννοια του άρθρου 3 της οδηγίας 85/374

94. Από τα στοιχεία των διαδίκων και τις περιεχόμενες στη δικογραφία πληροφορίες προκύπτει ότι τα εθνικά δικαστήρια δεν έχουν ακόμη αποφανθεί, στη διαδικασία της κύριας δίκης, ως προς το αν η APMSD κατατάσσεται στους παραγωγούς κατά την έννοια του άρθρου 3 της οδηγίας 85/374. Στο πλαίσιο αυτό, θα ασχοληθώ, ακολούθως, με τις προϋποθέσεις και τις συνέπειες του χαρακτηρισμού ενός προμηθευτή, όπως η APMSD, ως παραγωγού, κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, πρώτη φράση ή παράγραφος 3 της οδηγίας.

i) Ο χαρακτηρισμός ενός προμηθευτή ως παραγωγού, κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, πρώτη φράση ή του άρθρου 3, παράγραφος 3, της οδηγίας 85/374

95. Σύμφωνα με τη λειτουργική ερμηνεία της έννοιας του παραγωγού, στην οποία στήριξε το Δικαστήριο την απόφαση O'Byrne, μια οντότητα που διανέμει ένα προϊόν εμπίπτει στην έννοια του παραγωγού *stricto sensu*, κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, πρώτη φράση, της οδηγίας 85/374, όταν οι δεσμοί μεταξύ του παραγωγού και του προμηθευτή είναι τόσο στενοί, ώστε ο παραγωγός διατηρεί de facto, μετά την παράδοση του προϊόντος στον προμηθευτή, τον έλεγχο επί του παραδοθέντος προϊόντος [40]. Κατά συνέπεια, εάν τα εθνικά δικαστήρια στην κύρια δίκη δεχθούν τελικώς την ύπαρξη τόσο στενού δεσμού, η APMSD θα πρέπει, μαζί με την APSA, να θεωρηθεί ως παραγωγός κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, πρώτη φράση, της οδηγίας 85/374.

96. Πέραν αυτού, κάθε προμηθευτής του προϊόντος θα θεωρείται, σύμφωνα με το άρθρο 3, παράγραφος 3, της οδηγίας 85/374, ως παραγωγός του, εάν είναι αδύνατο να προσδιοριστεί η ταυτότητα του παραγωγού και ο προμηθευτής δεν ενημερώσει τον ζημιωθέντα, εντός εύλογης προθεσμίας, σχετικά με την ταυτότητα του παραγωγού ή εκείνου που του προμήθευσε το προϊόν.

97. Κατά συνέπεια, θέμα θεωρήσεως του προμηθευτή ως παραγωγού, κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 3, της οδηγίας 85/374, τίθεται στις περιπτώσεις στις οποίες ο ζημιωθείς δεν μπόρεσε να ανακα-

40 — Βλ. σημεία 39 επ. των παρουσών προτάσεων.

λύψει την ταυτότητα του παραγωγού, κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, της οδηγίας. Λαμβανομένης υπόψη της σαφούς διατυπώσεως της διατάξεως αυτής, δεν αρκεί πάντως η απλή άγνοια της ταυτότητας του παραγωγού. Ο ζημιωθείς πρέπει επιπλέον να αποδείξει ότι δεν μπόρεσε να εξακριβώσει την ταυτότητα του παραγωγού [41]. Η οδηγία αφήνει ανοιχτό το θέμα, για ποιο λόγο ο παραγωγός είναι άγνωστος στον ζημιωθέντα, με αποτέλεσμα να εναπόκειται στα εθνικά δικαστήρια να κρίνουν κατά πόσον μπορούσε ή όχι, υπό τις συνθήκες της συγκεκριμένης υποθέσεως, να εξακριβωθεί ο παραγωγός του προϊόντος [42].

98. Η εφαρμογή του άρθρου 3, παράγραφος 3, της οδηγίας 85/374 προϋποθέτει περαιτέρω ότι ο προμηθευτής δεν ενημέρωσε τον ζημιωθέντα, εντός εύλογης προθεσμίας, σχετικά με την ταυτότητα του παραγωγού ή εκείνου που του προμήθευσε το προϊόν. Έστω και αν η οδηγία δεν περιέχει περαιτέρω στοιχεία για τον υπολογισμό της προθεσμίας απαντήσεως που πρέπει να τηρήσει ο προμηθευτής, πρέπει να γίνει δεκτό ότι αφετηρία της προθεσμίας αυτής αποτελεί το χρονικό σημείο κατά το οποίο ο ζημιωθείς εγείρει κατά του προμηθευτή αξιώσεις που απορρέουν από την οδηγία. Για να μην μπορεί ο προμηθευτής, καθυστερώντας να γνωστοποιήσει τον παραγωγό, να καταστήσει δυσχερέστερη ή –λαμβανομένης υπόψη της εκπνοής της δεκαετούς προθεσμίας παραγραφής– ακόμη και εντελώς αδύνατη για τον ζημιωθέντα την εναγωγή του παραγωγού, πρέπει να γίνει δεκτό ότι η προθεσμία απαντήσεως για τη γνωστοποίηση του παραγωγού ή εκείνου που προμήθευσε το προϊόν στον προμηθευτή αρχίζει το αργότερο από το χρονικό σημείο κατά το οποίο ο ζημιωθείς απαίτησε από τον προμηθευτή αποζημίωση, επικαλούμενος τους κανόνες ευθύνης για τα προϊόντα, είτε με έγγραφο οχλήσεως, είτε με την κίνηση δικαστικής διαδικασίας. Η προθεσμία αρχίζει να τρέχει μόνον εφόσον η απαίτηση είναι, όσον αφορά το προϊόν, επαρκώς εξατομικευμένη.

99. Ένας προμηθευτής μπορεί να αποτρέψει τον χαρακτηρισμό του ως παραγωγού κατά το άρθρο 3, παράγραφος 3, της οδηγίας 85/374, μόνον γνωστοποιώντας την ταυτότητα του παραγωγού ή εκείνου που του προμήθευσε το προϊόν. Εάν ο προμηθευτής γνωρίζει την ταυτότητα του παραγωγού ή εκείνου που του προμήθευσε το προϊόν δεν αρκεί να αναφέρει ότι ο ίδιος δεν είναι παραγωγός για να απαλλαγεί της ευθύνης. Αντιθέτως, ο προμηθευτής υποχρεούται, ακόμη και χωρίς σχετική πρόσκληση εκ μέρους του ζημιωθέντος, να παράσχει όλες τις απαιτούμενες πληροφορίες εντός της εύλογης προθεσμίας [43].

41 — Βλ., ενδεικτικώς: Dommering-van Rongen, L., όπ.π. (υποσημείωση 13), σ. 92 επ.

42 — Κατά κανόνα θα πρόκειται για προϊόντα χωρίς επισήμανση ή χωρίς συνοδευτικές ενδείξεις στη συσκευασία ή στις οδηγίες χρήσεως. Βλ. Taschner, H.C. και Frietsch, E., όπ.π. (υποσημείωση 17), άρθρο 3 της οδηγίας, σημείο 24.

43 — Βλ. Taschner, H.C. και Frietsch, E., όπ.π. (στην υποσημείωση 17), άρθρο 3 της οδηγίας, σημείο 28. Dommering-van Rongen, L., όπ.π. (στην υποσημείωση 41), σ. 93. Στο πλαίσιο αυτό, είναι προβληματικές οι εθνικές διατάξεις μεταφοράς της οδηγίας στο εσωτερικό δίκαιο, οι οποίες προβλέπουν πρόσκληση για τη γνωστοποίηση της ταυτότητας του παραγωγού ή του ιδίου προμηθευτή, όπως π.χ. το άρθρο 4, παράγραφος 3, του γερμανικού Produkthaftungsgesetz (νόμου για την ευθύνη για τα προϊόντα) (προθεσμία απαντήσεως ενός μηνός από την πρόσκληση για γνωστοποίηση). Section 2 (3) του αγγλικού Consumer Protection Act 1987 (νόμου για την προστασία των καταναλωτών) (εύλογη προθεσμία απαντήσεως από την πρόσκληση για γνωστοποίηση). Section 2 (3) του ιρλανδικού Liability For Defective Products Act 1991 (νόμου για την ευθύνη από ελαττωματικά προϊόντα) (εύλογη προθεσμία απαντήσεως από την πρόσκληση για γνωστοποίηση). Βλ. Hodges, C., Product liability of suppliers: the notification trap, *ELRev* 2002, 27(6), σ. 758, 764.

ii) Οι συνέπειες του χαρακτηρισμού προμηθευτή ως παραγωγού κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, πρώτη φράση ή του άρθρου 3, παράγραφος 3, της οδηγίας 85/374

100. Σε περίπτωση που τα εθνικά δικαστήρια της κύριας δίκης καταλήξουν τελικώς στο συμπέρασμα ότι η APMSD θα έπρεπε να θεωρηθεί ως παραγωγός, κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, πρώτη φράση ή του άρθρου 3, παράγραφος 3, της οδηγίας 85/374, η APMSD θα ευθύνεται, σύμφωνα με τις διατάξεις της οδηγίας αυτής, ως παραγωγός για τις ζημίες που προκλήθηκαν από ελάττωμα του εμβολίου.

101. Λαμβανομένου υπόψη του γεγονότος ότι ο ζημιωθείς της κύριας δίκης προέβη στις 2 Νοεμβρίου 2000 σε δικαστική επιδίωξη των αξιώσεών του κατά της APMSD που αφορούν την ευθύνη για το προϊόν και το δικόγραφο των προτάσεων επί της αγωγής του επιδόθηκε την 1η Αυγούστου 2001, διεκόπη έγκαιρα η προθεσμία παραγραφής σε σχέση με την APMSD, σύμφωνα με το άρθρο 11 της οδηγίας 85/374.

102. Πέραν αυτού, ένας τέτοιος χαρακτηρισμός της APMSD ως παραγωγού δεν αποκλείει την άσκηση πρόσθετης αγωγής κατά της APSA. Στην περίπτωση που οι αξιώσεις που απορρέουν από την οδηγία ασκούνται κατά περισσοτέρων παραγωγών, το άρθρο 5 της οδηγίας προβλέπει ρητώς εις ολόκληρον ευθύνη των παραγωγών αυτών έναντι του ζημιωθέντος, με την επιφύλαξη των διατάξεων του εθνικού δικαίου σχετικά με τα δικαιώματα αναγωγής μεταξύ των παραγωγών.

103. Πρέπει, εντούτοις, να επισημανθεί ότι η άσκηση αγωγής κατά ενός από περισσότερους παραγωγούς κατά την έννοια του άρθρου 3 της οδηγίας 85/374 διακόπτει την παραγραφή του άρθρου 11 της οδηγίας αυτής, κατ' αρχήν, μόνο σε σχέση με τον εναγόμενο παραγωγό. Πρέπει όμως, και σε αυτό το πλαίσιο του δικαίου της παραγραφής, να λαμβάνονται υπόψη οι συνέπειες τα λειτουργικής ερμηνείας της έννοιας του παραγωγού του άρθρου 3, παράγραφος 1, πρώτη φράση, της οδηγίας 85/374 [44].

104. Έστω και αν, σύμφωνα με την οικονομία της οδηγίας, όλοι οι παραγωγοί που συμμετέχουν στη διαδικασία παραγωγής ευθύνονται εις ολόκληρον έναντι του καταναλωτή, όταν το τελικό προϊόν είναι ελαττωματικό, η προβλεπόμενη στο άρθρο 11 της οδηγίας 85/374 προθεσμία παραγραφής καθορίζεται, κατ' αρχήν, χωριστά για κάθε εμπλεκόμενο παραγωγό.

105. Με τις γραπτές παρατηρήσεις της, η Επιτροπή προτείνει μια αποκλίνουσα εκτίμηση, σύμφωνα με την οποία η άσκηση αγωγής κατά προμηθευτή που θεωρείται παραγωγός κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 3, της οδηγίας 85/374 θα μπορούσε να διακόψει τη διαδρομή της προθεσμίας παραγραφής του άρθρου 11 σε σχέση με παραγωγό κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, πρώτη φράση. Μια τέτοια όμως ερμηνεία θα οδηγούσε, κατ' αποτέλεσμα, στο να διακόπτει η άσκηση αγωγής κατά παραγωγού κατά την έννοια του άρθρου 3 τη διαδρομή της δεκαετούς προθεσμίας παραγραφής έναντι όλων των άλλων παραγωγών κατά την έννοια του άρθρου 3. Αυτή η προσέγγιση αντιστρατεύεται τους σκοπούς της οδηγίας 85/374

44 — Βλ. σημεία 109 επ. των παρουσών προτάσεων.

και παραβλέπει τη νομολογία του Δικαστηρίου. Η Επιτροπή, κατόπιν ερωτήσεων που της υποβλήθηκαν κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, σχετικοποίησε τις απόψεις της ως προς την προσέγγιση αυτή.

106. Κατ' αρχάς, πρέπει να επισημανθεί ότι το Δικαστήριο, με την απόφαση O'Byrne θεώρησε κρίσιμη για την ερμηνεία της θέσεως του προϊόντος σε κυκλοφορία –που κινεί την προθεσμία παραγραφής– τη διαδικασία παραγωγής που εφαρμόζει ένας συγκεκριμένος παραγωγός για ορισμένο προϊόν. Στο πλαίσιο αυτό ο παραγωγός συστατικού μέρους ή ο προμηθευτής που χαρακτηρίζεται ως παραγωγός (συστατικού μέρους), ο οποίος μεταβιβάζει το συστατικό προϊόν του σε έναν περαιτέρω παραγωγό συστατικού ή τελικό παραγωγό, θέτει, κατά κανόνα, το συστατικό αυτό σε κυκλοφορία, με αποτέλεσμα να αρχίζει από το χρονικό αυτό σημείο η σχετική προθεσμία παραγραφής του άρθρου 11 της οδηγίας [45]. Κατά συνέπεια, όταν περισσότεροι παραγωγοί ή προμηθευτές θεωρούμενοι ως παραγωγοί εντάσσονται σε μια αλυσίδα καθορισμού αξίας, η χρονική αφετηρία της προθεσμίας παραγραφής πρέπει να ορίζεται χωριστά για κάθε παραγωγό. Εάν η δικαστική διαδικασία κατά ενός παραγωγού ή προμηθευτή που θεωρείται ως παραγωγός διέκοπτε τη διαδρομή της παραγραφής σε σχέση με όλους τους άλλους εμπλεκόμενους παραγωγούς και ως παραγωγούς θεωρούμενους προμηθευτές, και μάλιστα ανεξαρτήτως του αν αυτοί ενεπλάκησαν ποτέ στη διαδικασία ή έλαβαν καν γνώση αυτής, αυτό δύσκολα θα μπορούσε να συμβιβαστεί με την προσέγγιση της συγκεκριμένης ατομικής θεωρήσεως που ακολουθείται με την απόφαση O'Byrne.

107. Πέραν αυτού, πρέπει να υπενθυμιστεί ότι η δεκαετής προθεσμία παραγραφής του άρθρου 11 της οδηγίας 85/374 αποσκοπεί, κατ' αρχήν, στο να εξασφαλίσει στους παραγωγούς μία σταθερή καταληκτική ημερομηνία για την αντικειμενική τους ευθύνη [46]. Αυτός ο χρονικός περιορισμός της ευθύνης στηρίζεται επίσης σε τεχνικές εκτιμήσεις που αφορούν τις αποδείξεις, διότι οι λόγοι απαλλαγής του τελικού παραγωγού ή του παραγωγού συστατικού που προβλέπει το άρθρο 7, στοιχείο ε΄ (κίνδυνος που αφορά την εξέλιξη) και στοιχείο στ΄ (συστατικό χωρίς ελάττωμα) απαιτούν απόδειξη που αφορά την κατάσταση του προϊόντος κατά τον χρόνο της θέσεώς του σε κυκλοφορία. Δεδομένου ότι οι παραγωγοί φέρουν όχι μόνον το βάρος, αλλά και τον κίνδυνο της αποδείξεως, ενώ η πάροδος του χρόνου καθιστά όλο και δυσκολότερη την προσαγωγή αποδείξεων για την απαλλαγή, θα ήταν αντίθετο προς την εξισορρόπηση συμφερόντων που επιτυγχάνει η οδηγία 85/374 να είναι δυνατόν να διακοπεί η δεκαετής προθεσμία παραγραφής για όλους τους εμπλεκόμενους σε μια αλυσίδα καθορισμού αξίας παραγωγούς με την άσκηση αγωγής κατά ενός άλλου παραγωγού ή ως παραγωγού θεωρούμενου προμηθευτή, και μάλιστα εν αγνοία τους, τη στιγμή που οι διαδικασίες αυτές μπορεί να είναι ιδιαίτερα μακροχρόνιες.

108. Κατά την άποψή μου, η εμπρόθεσμη άσκηση αγωγής κατά προμηθευτή δεν μπορεί, συνεπώς, να αναπτύσσει ενέργεια διακοπής της παραγραφής σε σχέση με παραγωγό κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, της οδηγίας, ακόμη και όταν ο προμηθευτής θα έπρεπε, κατά την άποψη των εθνικών δικαστηρίων, να θεωρηθεί ως παραγωγός κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 3, της οδηγίας.

45 — Βλ., συναφώς, Graf von Westphalen, F., όπ.π. (υποσημείωση 13), § 79 σημείο 18· Kullmann, H.J., όπ.π. (υποσημείωση 19), σ. 151· H.J, Wuyts, D., όπ.π. (υποσημείωση 17), σημείο 41· Dommering-van Rongen, L., όπ.π. (υποσημείωση 13), σ. 173 επ.· van Empel, M. και Ritsema, H.A., όπ.π. (υποσημείωση 17), σ. 83.

46 — Βλ., συναφώς, σημεία 47 επ. των παρουσών προτάσεων.

109. Εάν, αντιθέτως, τα εθνικά δικαστήρια της κύριας δίκης καταλήξουν στο συμπέρασμα ότι ένας προμηθευτής όπως η APMSD πρέπει να θεωρηθεί, από κοινού με την APSA, ως παραγωγός κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, πρώτη φράση, της οδηγίας 85/374, λόγω της εντάξεώς του στη διαδικασία παραγωγής που εφαρμόζει η APSA, η εμπρόθεσμη άσκηση αγωγής κατά της APMSD θα διακόψει βέβαια την παραγραφή σε σχέση με την APSA.

110. Κρίσιμο, στην υποθετική αυτή περίπτωση, είναι το γεγονός ότι ο προμηθευτής, ο οποίος έχει επαρκώς στενούς δεσμούς με τη διαδικασία παραγωγής που εφαρμόζει ο παραγωγός, πρέπει να θεωρείται, μαζί με τον τελευταίο, παραγωγός κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, πρώτη φράση, της οδηγίας. Επειδή οι δύο αυτές οντότητες πρέπει να αξιολογούνται, υπό το πρίσμα της λειτουργικής ερμηνείας της έννοιας του παραγωγού, ως ένας και μόνον παραγωγός κατά το άρθρο 3, παράγραφος 1, πρώτη φράση, πρέπει και η προθεσμία παραγραφής να ακολουθεί την ίδια διαδρομή και για τις δύο οντότητες.

111. Στο πλαίσιο αυτό, το Δικαστήριο, με την απόφαση O'Byrne, αφού στάθμισε προσεκτικά τα συμφέροντα των καταναλωτών και των παραγωγών, συγχρόνισε τη χρονική αφετηρία της δεκαετούς προθεσμίας παραγραφής κατά το άρθρο 11 της οδηγίας 85/374 για τον παραγωγό stricto sensu και τον προμηθευτή που εντάσσεται στη διαδικασία παραγωγής του, θεωρώντας κρίσιμο το χρονικό σημείο κατά το οποίο ο εν λόγω προμηθευτής έθεσε το προϊόν σε κυκλοφορία. Στο πλαίσιο της ίδιας σταθμίσεως συμφερόντων πρέπει να διαμορφωθεί ενιαία και η διαδρομή αυτής της προθεσμίας παραγραφής.

112. Δεδομένου ότι η διαδρομή της προθεσμίας παραγραφής μπορεί, σύμφωνα με το άρθρο 11 της οδηγίας, να διακοπεί μόνο με την κίνηση δικαστικής διαδικασίας, η ενιαία διαμόρφωση της προθεσμίας παραγραφής για τον παραγωγό και τον προμηθευτή, που πρέπει να θεωρηθούν από κοινού παραγωγός κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, πρώτη φράση, προϋποθέτει ότι η κίνηση δικαστικής διαδικασίας κατά του προμηθευτή διακόπτει όχι μόνον τη διαδρομή της δεκαετούς προθεσμίας παραγραφής σε σχέση με τον εν λόγω προμηθευτή, αλλά και σε σχέση με τον παραγωγό, στη διαδικασία παραγωγής του οποίου είναι εντεταγμένος ο προμηθευτής.

113. Κατόπιν όλων αυτών, καταλήγω, συνεπώς, στο συμπέρασμα ότι η θεώρηση του προμηθευτή ενός προϊόντος ως παραγωγού αυτού –επί της οποίας πρέπει να αποφανθούν τα εθνικά δικαστήρια– οδηγεί σε ευθύνη του προμηθευτή αυτού, κατά το άρθρο 1 της οδηγίας, για τη ζημία που προκλήθηκε από ελάττωμα του προϊόντος, ανεξαρτήτως του αν αυτός χαρακτηρίζεται ως παραγωγός κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1 ή ως παραγωγός κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 3, της οδηγίας. Η θεώρηση προμηθευτή ως παραγωγού κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, πρώτη φράση, της οδηγίας έχει, περαιτέρω, ως συνέπεια ότι η δεκαετής προθεσμία παραγραφής του παραγωγού, στην παραγωγική διαδικασία του οποίου εντάσσεται ο προμηθευτής, δεν αρχίζει να τρέχει παρά από το χρονικό σημείο κατά το οποίο ο προμηθευτής θέτει το προϊόν σε κυκλοφορία. Συγχρόνως, η δικαστική διαδικασία που κινήθηκε κατά του προμηθευτή

αυτού διακόπτει, στην περίπτωση αυτή, την παραγραφή κατά το άρθρο 11 της οδηγίας και σε σχέση με τον παραγωγό, στην παραγωγική διαδικασία του οποίου εντάσσεται ο προμηθευτής.

4. Σύνοψη

114. Υπό το πρίσμα των προηγουμένων σκέψεων, καταλήγω στο συμπέρασμα ότι η έγκυρη κατά το εθνικό δικονομικό δίκαιο υποκατάσταση διαδίκου, με την οποία παραγωγός εμπλέκεται ως εναγόμενος σε διαδικασία που αφορά την επιδίωξη αξιώσεων που απορρέουν από την οδηγία 85/374, αποτελεί σύμφωνη προς την οδηγία αυτή μορφή ασκήσεως αγωγής κατά του εν λόγω παραγωγού, υπό την προϋπόθεση ότι ο τελευταίος δεν είχε απαλλαγεί, κατά τον χρόνο υποβολής του αιτήματος για υποκατάσταση διαδίκου, συνεπεία της εκπνοής της προθεσμίας παραγραφής κατά το άρθρο 11 της οδηγίας.

115. Περαιτέρω, εάν τα εθνικά δικαστήρια στη διαφορά της κύριας δίκης καταλήξουν στο συμπέρασμα ότι η APMSD πρέπει να θεωρηθεί ως παραγωγός κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, πρώτη φράση ή του άρθρου 3, παράγραφος 3, της οδηγίας, θα ευθύνεται και η APMSD, σύμφωνα με το άρθρο 1 της οδηγίας 85/374, για τη ζημία που προκλήθηκε από ελάττωμα του προϊόντος. Η θεώρηση της APMSD ως παραγωγού κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, πρώτη φράση, θα είχε, συγχρόνως, ως συνέπεια ότι η άσκηση αγωγής κατά της APMSD θα είχε διακόψει την προθεσμία παραγραφής, σύμφωνα με το άρθρο 11 της οδηγίας, και σε σχέση με την APSA, στην παραγωγική διαδικασία της οποίας ήταν εντεταγμένη.

VII — Πρόταση

116. Βάσει των ανωτέρω σκέψεων, προτείνω στο Δικαστήριο να δώσει στα ερωτήματα του House of Lords την ακόλουθη απάντηση:

Μια εθνική ρύθμιση η οποία επιτρέπει, στο πλαίσιο αγωγής που αφορά την επιδίωξη αξιώσεων που απορρέουν από την οδηγία 85/374/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της

25ης Ιουλίου 1985, για την προσέγγιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών σε θέματα ευθύνης λόγω ελαττωματικών προϊόντων, την υποκατάσταση του εναγομένου προμηθευτή από τον παραγωγό, μέσω υποκαταστάσεως διαδίκου, είναι σύμφωνη προς την οδηγία αυτή, υπό την προϋπόθεση ότι ο παραγωγός δεν είχε απαλλαγεί, κατά τον χρόνο υποβολής του αιτήματος για υποκατάσταση διαδίκου, συνεπεία της εκπνοής της προθεσμίας παραγραφής κατά το άρθρο 11 της οδηγίας 85/374.

Ο προμηθευτής ο οποίος πρέπει να θεωρηθεί παραγωγός κατά την έννοια του άρθρου 3 της οδηγίας 85/374 ευθύνεται, σύμφωνα με το άρθρο 1 της οδηγίας αυτής, για τη ζημία που προκλήθηκε από ελάττωμα του προϊόντος. Η θεώρηση του προμηθευτή ως παραγωγού κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, πρώτη φράση, της οδηγίας 85/374 έχει συγχρόνως ως συνέπεια ότι η κίνηση δικαστικής διαδικασίας κατά του προμηθευτή αυτού διακόπτει την προθεσμία παραγραφής κατά το άρθρο 11 της οδηγίας 85/374 και σε σχέση με τον παραγωγό, στην παραγωγική διαδικασία του οποίου εντάσσεται ο προμηθευτής.